

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
Кафедра англійської філології та методики викладання іноземної мови

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № _____
від «_____» _____ 2025 р.
Завідувач кафедри Морозова І. І.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Виконавець:

студентка: ІІ курсу магістратури, групи АМП-61
Мішина Анастасія Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Захарова Ганна Валеріївна, к. пед. н., доц.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою:

кількість балів: _____

Підпис керівника

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № _____ від «_____» _____ 2025 р.

Голова Екзаменаційної комісії

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	6
1.1. Поняття та складові професійної компетентності викладачів англійської мови.....	6
1.2. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови.....	17
1.3. Вплив сучасних умов розвитку вищої освіти на формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови.....	24
Висновки за розділом 1.....	30
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	31
2.1. Проблеми формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови.....	31
2.2. Методичне забезпечення оцінювання професійної компетентності викладачів англійської мови.....	40
2.3. Методичні рекомендації щодо розвитку професійної компетентності викладачів англійської мови в сучасних умовах розвитку вищої освіти.	44
Висновки за розділом 2.....	52
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах розвитку вищої освіти проблема формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови набуває особливої значущості. По-перше, інтеграція України у світовий освітній і науковий простір вимагає підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно здійснювати педагогічну діяльність та забезпечувати високий рівень іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти. По-друге, глобалізаційні процеси, розширення міжнародної академічної мобільності, а також запит суспільства на володіння англійською мовою як мовою міжнародного спілкування зумовлюють необхідність підвищення якості підготовки викладачів англійської мови. Особливого значення набуває створення педагогічних умов, які забезпечують формування професійної компетентності майбутніх викладачів у процесі їхньої підготовки у закладах вищої освіти. Це пов'язано з потребою поєднання теоретичних знань із практичними навичками та розвитку професійних компетентностей, без яких сучасний викладач іноземної мови не може успішно здійснювати освітній процес. Крім того, реформування системи вищої освіти України відповідно до стандартів Європейського простору вищої освіти, застосування компетентнісного підходу, інноваційних технологій навчання та дистанційних освітніх платформ вимагають від майбутніх викладачів готовності до використання нових методів і засобів педагогічної діяльності. Це обумовлює актуальність теми дипломної роботи.

Об'єктом дослідження є процес формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови у сучасних умовах розвитку вищої освіти.

Предмет дослідження є педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови.

Мета дослідження полягає в уточненні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо забезпечення ефективних педагогічних умов

формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови у сучасних умовах розвитку вищої освіти.

Завдання дослідження:

проаналізувати науково-теоретичні підходи до визначення сутності професійної компетентності викладача англійської мови;

обґрунтувати педагогічні умови, необхідні для формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови;

розглянути вплив сучасних умов розвитку вищої освіти на формування професійної діяльності викладачів англійської мови;

діагностувати проблеми формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови;

уточнити методичне забезпечення оцінювання професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови;

розробити методичні рекомендації щодо удосконалення підготовки майбутніх викладачів англійської мови.

Матеріал дослідження: нормативно-правове забезпечення підготовки здобувачів вищої освіти, а саме Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», матеріали періодичних видань за темою дослідження, результати експерименту та анкетування.

Методи дослідження:

аналіз, синтез, індукція, дедукція, монографічний метод, що застосовуються для аналізу літературних джерел за темою дослідження;

узагальнення, що застосовується для підготовки висновків та рекомендацій за результатами дослідження;

наукових джерел; порівняльний аналіз концепцій професійної компетентності;

спостереження та анкетування, що застосовуються для виявлення проблем формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови;

метод педагогічного експерименту, що застосовується з метою удосконалення методичного забезпечення формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови.

Наукова новизна дослідження полягає у такому:

уточнено визначення поняття «професійна компетентність викладача англійської мови» з урахуванням сучасних умов розвитку вищої освіти та глобалізаційних тенденцій за рахунок застосування комплексного підходу до трактування, що поєднує інтегративний, цільовий, системний та функціональний підходи.

уточнено перелік та зміст педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови за рахунок їх систематизації;

дістав подальшого розвитку методичний підхід щодо формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови за рахунок обґрунтування впровадження в навчальний процес сучасних інтерактивних методів навчання, спеціального перекладацького програмного забезпечення, популяризації неформальної освіти.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати дослідження були використані під час викладацької практики та в процесі педагогічного експерименту. Також отримані результати можуть бути використані в освітньому процесі інших закладів вищої освіти для підвищення ефективності підготовки викладачів англійської мови.

Апробація результатів дослідження здійснена шляхом їх оприлюднення через публікацію наукової статті.

Структура та обсяг кваліфікаційної магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної магістерської роботи складає 67 сторінок. Обсяг основного тексту складає 54 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Поняття та складові професійної компетентності викладачів англійської мови

Поняття професійної компетентності є доволі ретельно дослідженим, проте подальшого уточнення воно потребує саме стосовно його застосування у сфері викладання англійської мови, оскільки оволодіння мовною компетентністю має свої специфічні особливості.

Так, Баркасі В.В. розглядає професійну компетентність викладача іноземної мови як «інтегративне особистісне утворення, яке містить сукупність когнітивно технологічної, соціальної, аутопсихологічної, персональної та полікультурної складових частин» [1, с. 2]. Визначення Баркасі В.В. [1] акцентує увагу на багатовимірності компетентності викладача: вона не обмежується лише знаннями з мови чи методики викладання, а охоплює особистісні, соціально-психологічні та культурні аспекти, що забезпечують ефективність професійної діяльності. Багатовимірний підхід, як на думку авторів, є доцільним для застосування в умовах реформування вищої освіти та поєднання онлайн та офлайн навчання.

Науковці Бондар Г. та Павлюк В. під професійною компетентністю вчителя іноземної мови розуміють «взаємозв'язок теоретичної та практичної готовності до професійної діяльності, що виявляється у використанні знань, умінь, мотивацій і психолого-педагогічних підходів [2]. У поданому визначенні професійна компетентність вчителя іноземної мови трактується як двокомпонентне поняття, що поєднує теоретичну та практичну готовність до виконання професійної діяльності. З одного боку, це свідчить про його системний характер, де теорія та практика взаємодоповнюють одна одну, а з іншого боку у визначенні з'являються ще два поняття. Ймовірно, що

теоретична готовність передбачає наявність ґрунтовних знань з іноземної мови, методики її викладання, педагогіки та психології, що є підґрунтям для розвитку практичної готовності, яка виявляється у здатності застосовувати ці знання у реальному навчальному процесі, обирати ефективні методи, прийоми й методики викладання. Невід'ємною часткою професійної компетентності автори [2] називають знання, уміння й мотивації. У визначенні мова йде й про психолого-педагогічні підходи. Тобто науковці [2] підкреслюють, що ефективність діяльності вчителя іноземної мови залежить не лише від знань, але й від уміння враховувати психологічні особливості здобувачів, будувати сприятливе навчальне середовище та взаємодію між здобувачами й викладачами. Таким чином, для визначення Бондар Г. та Павлюк В. [2] характерна двокомпонентність та спрямованість на врахування психолого-педагогічних підходів до організації навчального процесу.

Кравець О. та Приймак А. розглядають поняття професійної компетентності майбутнього учителя іноземної мови Нової української школи (НУШ), розуміючи під ним «інтегративну ціннісну й особистісно-професійну рису, що базується на спеціальних знаннях і вміннях, відповідальному ставленні до професійної комунікативної діяльності, усвідомленні її мотивів» [15, с. 61]. Дане визначення має класичний характер, оскільки професійну компетентність пов'язує зі знаннями, вміннями, навичками, а отже й застосовувати їх в процесі викладання. В цьому визначенні професійна компетентність майбутніх учителів іноземної мови трактується як інтегративна риса, яка поєднує ціннісні орієнтири та особистісно-професійні характеристики педагога. Ключовими акценти визначення є:

1) інтегративність підкреслює, що компетентність не є сукупністю окремих умінь чи знань, а становить цілісне утворення, в якому поєднано різні компоненти компетентності. Спеціальні знання й уміння відображають базу професійної підготовки вчителя іноземної мови. Тобто компетентний вчитель іноземної мови повинен мати належний рівень володіння мовою, методикою викладання, сучасними освітніми технологіями. Інтегративність забезпечує й

поєднання зі знаннями й навичками відповідального ставлення до професійної комунікативної діяльності. Вчитель має здійснювати не тільки професійну підготовку здобувачів, а й формувати міжкультурну компетентність майбутніх викладачів іноземної мови. Усвідомлення мотивів діяльності означає розуміння майбутнім викладачем значення своєї професії;

2) наукова цінність визначення полягає в тому, що воно враховує сучасні підходи Нової української школи, де важливою є не тільки предметна підготовка учнів, а й виховна робота та готовність вчителя до її здійснення на належному рівні.

Гура О. І. розглядає поняття професійної компетентності педагога вищої школи, під яким розуміє «сукупність діяльнісно-рольових і особистісних характеристик викладача, що забезпечує ефективне виконання ним завдань і обов'язків педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі, є мірою й основним критерієм його відповідності професійній діяльності» [5]. Дане визначення декларує цільовий підхід до трактування і в той же час двовимірність, оскільки професійна компетентність педагога пов'язується з діяльнісно-рольовими та особистісними характеристиками викладача. Двовимірність визначення пояснюється поєднанням діяльнісно-рольових характеристик (виконання професійних функцій, таких як: наукова робота, організація навчального процесу, методична робота, виховна робота) та особистісних характеристик (ціннісних орієнтацій, викладацької етики, мотивації, комунікацій, психологічного налаштування на роботу зі здобувачами).

Таким чином, визначення Гури О.І. [5] також має інтегративний характер, оскільки поєднує дві характеристики професійної компетентності педагога вищої школи. Якщо це визначення застосовувати у сфері підготовки викладачів англійської мови, то воно має акцентувати увагу ще й на комунікативних здібностях майбутнього викладача.

Капітан Т. А. розглядає поняття педагогічної компетентності вчителя, трактуючи його як «сукупність особистісних рис, знань, умінь і навичок, що

забезпечують досягнення високого рівня самоорганізації професійної діяльності, її результатів; самопізнання й саморозвиток; здатність учителя до професійного та особистісного зростання; розвиток кожного учня; самоосвіту й самостійне розв'язання пізнавальних проблем» [10]. З одного боку дане визначення [10] має класичний характер, визначаючи педагогічну компетентність як сукупність знань, вмінь, навичок та особистісних характеристик. З іншого боку визначення декларує цільовий підхід. Проте, попри універсальність визначення воно має деяку перевантаженість цільовими настановами. У визначенні Капітан Т. А. [10] робиться акцент не лише на професійній діяльності, а й на особистісному розвитку педагога та його впливі на учнів. Крім класичних складових педагогічної компетентності, Капітан Т. А. [10] розглядає ще й такі динамічні характеристики, як: самопізнання й саморозвиток; високий рівень самоорганізації професійної діяльності; розвиток учнів; самоосвіта педагогів; професійне та особистісне зростання. Наукова цінність визначення полягає у забезпеченні динамічності трактування педагогічної компетентності не тільки як готовності до педагогічної діяльності, а й як постійний процес особистісного та професійного вдосконалення вчителя, що є рушійною силою процесів розвитку учнівської молоді.

Слід зазначити, що в літературних джерелах існують різні підходи до визначення поняття професійної компетентності викладачів іноземної мови та педагогів. Як на нашу думку, уточнення потребує саме поняття професійної компетентності викладачів англійської мови, оскільки викладання іноземних мов має свою специфіку.

Усі проаналізовані визначення [1; 2; 5; 10; 14] мають інтегративний характер та характеристики багатовимірності або двовимірності. Як на думку авторів, поряд з цими характеристиками визначення аналізованого поняття має враховувати цільовий, системний та функціональний підходи. Універсальність визначення потрібна для розширення сфери його застосування в будь-яких умовах здійснення викладацької діяльності. Порівняльний аналіз визначень професійної компетентності подано у табл. 1.1.

Таблиця 1.1. Порівняльний аналіз визначень професійної компетентності

Автор, джерело	Назва поняття	Ключові слова	Підхід до визначення
Баркасі В.В. [1]	Професійна компетентність викладача іноземної мови	Інтегративне особистісне утворення; когнітивно технологічна, соціальна, аутопсихологічна, персональна та полікультурна складові	Багатокомпонентність
Бондар Г. та Павлюк В. [2]	Професійна компетентність вчителя іноземної мови	Теоретична та практична готовність до професійної діяльності, знання, уміння, мотивація, психолого-педагогічні підходи	Психолого-педагогічний, двокомпонентний та класичний підходи
Кравець О. та Приймак А. [14]	Професійна компетентність вчителя іноземної мови	Спеціальні знання, вміння, відповідальне ставлення до професійної діяльності, мотиви	Інтегративний та класичний підходи
Гура О. І. [5]	Професійна компетентність педагога вищої школи	Діяльніснорольові характеристики; особистісні характеристики	Цільовий та інтегративний підходи, двовимірність
Капітан Т. А. [10]	Педагогічна компетентність вчителя	Особистісні риси, знання, уміння, навички, самопізнання, саморозвиток	Класичний, інтегративний та цільовий підходи
Авторське визначення	Професійна компетентність викладача англійської мови	Знання, уміння, навички, особистісні характеристики та функціональні складові компетентності	Інтегративний, цільовий, системний, функціональний підходи
Професійна компетентність викладача англійської мови – здатність ефективно застосовувати систему знань, умінь і навичок професійного викладання та педагогічної взаємодії зі здобувачами з метою забезпечення якості освітнього процесу, формування іншомовної комунікативної й міжкультурної компетентності, розвитку особистості здобувачів та їх підготовки до успішної інтеграції у сучасний освітній і професійний простір (авторське визначення)			

Порівняльний аналіз сутнісних характеристик професійної компетентності викладача англійської мови дозволив сформулювати авторське визначення.

На відміну від існуючих, авторське визначення уточнено за рахунок комплексного підходу до розуміння професійної компетентності викладача англійської мови, що поєднує інтегративний, цільовий, системний та функціональний підходи до трактування. Таке уточнення дозволить розширити сферу застосування визначення.

Городнича Л., Гергул С., Ольховик М., Панченко В., Турчина І. стверджують, що надання англійській мові статусу однієї з провідних мов міжнародного спілкування в Україні зумовлює необхідність того, щоб випускники спеціальностей, де вона викладається як основна дисципліна, володіли нею на рівні щонайменше, а для студентів, які вивчають англійську мову як непрофільну, встановлюється вимога не нижче рівня B2 [35]. Досягнення такого рівня володіння англійською мовою здобувачами вищої освіти можлива тільки за умови наявності викладачів з високим рівнем розвитку професійної компетентності. Це потребує чіткого визначення складових професійної компетентності викладачів англійської мови.

Так, Баркасі В. В. [1] у якості складових професійної компетентності викладача іноземної мови виділяє чотири складові. В класичному розумінні, як на нашу думку, ці слід розглядати таким чином:

когнітивно-технологічну складову, як сукупність фахових знань з іноземної мови охоплює знання з фаху, володіння методиками навчання та сучасними технологіями викладання;

соціальну складову, як таку, що пов'язана зі здатністю ефективної взаємодії зі здобувачами освіти з різних культурних і соціальних середовищ;

аутопсихологічну складову, як таку, що відображає готовність до подолання професійних труднощів, включає підтримку психологічної стійкості, уміння здійснювати самоконтроль та саморефлексію;

персональну складову, як індивідуальні риси особистості викладача, його систему цінностей, мотивації;

полікультурну складову, як здатність працювати в умовах міжкультурного середовища, толерантності і відкритості культур.

Як на нашу думку, такий підхід полягає в багатокomпонентності і охопленні не тільки фахових, а й інших психологічних, соціальних, особистісних компетентностей. Таке трактування дозволяє охоплювати не тільки навчальну, а й методичну, організаційну та виховну роботу викладача.

Заслуговують уваги доробки науковців Свердлової І. та Рубцової М., які пропонують оцінювати професійну компетентність викладачів іноземної мови за такими компетенціями, як: «знання; володіння методикою викладання; обізнаність зі стандартами вищої освіти; соціальна компетенція; особистісна компетенція; педагогічно-комунікативні вміння та інші». У джерелі [26, с. 86] автори Свердлова І. та Рубцова М. дають детальний перелік компетенцій.

Як на нашу думку, оцінювати дійсно доцільно дотримання компетенцій, проте у структурі професійної компетентності доцільно виділяти саме різні групи компетентностей..

Слушною є думка таких науковців, як Бондар Г., Павлюк В. , які вважають, що у ЗВО закладаються основні, базові й ключові та спеціальні компетенції спеціаліста, мається на увазі вчителя іноземної мови [2, с. 221]. Як на нашу думку, такий підхід є доволі загальним, проте вирізняється універсальністю, що підвищує його наукову цінність. Під ключовими компетентностями автори [2] розуміють такі, що є універсально значущими та необхідними для здійснення будь-якого виду професійної діяльності. Базові компетентності, як на думку Бондар Г., Павлюк В. [2] відображають особливості певної професійної сфери. Спеціальні компетентності, у свою чергу, характеризують специфіку конкретної предметної або міжпредметної галузі професійної діяльності. Виділені у джерелі [2] групи компетенцій, як на нашу думку, потребують уточнення їх змісту та переліку конкретних компетенцій щодо підготовки викладача англійської мови.

Сологор І., Костенко В. стверджують, що сформованість професійної компетентності викладача іноземної мови визначають певні компетенції такі, як: «професійна, комунікативна, лінгвістична (філологічна), соціокультурна, проєктна, інформаційна, рефлексивна» [27, с. 68]. Даного дослідження

безпосередньо стосуються професійні компетенції, що, як на думку Сологор І., Костенко В. [27] включають дидактичну, психологічну, методичну компетенції. Такий підхід до визначення структури професійної компетентності викладачів іноземної мови, як на думку авторів, є вузьким, оскільки до автори не вважають професійними компетентностями навіть лінгвістичні та комунікативні, не говорячи вже про соціокультурну, інформаційну та інші важливі з точки зору підготовки викладачів англійської мови компетентності. Проте правильною з точки зору завдань підготовки викладачів іноземної мови є точка зору вчених [27] щодо трактування професійної компетентності як інтегративної властивості особистості.

Ніколаєва С. виділяє чотири блоки компетенцій викладача іноземної мови: іншомовна комунікативна; професійна; іншомовна професійно-комунікаційна; загальна [21, с.15]. Кожен з блоків компетенцій має свої складові. Автори виділяють блок іншомовної комунікативної та іншомовної професійно-комунікативної компетенції. Ймовірно, що інформаційна професійно-комунікативна компетенція є складовою блоку іншомовної комунікативної компетенції. Проте, для даного дослідження інтерес становить блок професійних компетенцій, до складу якого входить філологічна, психолого-педагогічна й методична компетенції.

Кравець Р. також зазначає, що сучасний викладач має володіти певними компетенціями, серед яких автор виділяє: «комунікативну, навчальну, дослідницьку, організаційну, дискурсивну, стратегічну, рефлексивну, функціональну, соціокультурну та соціолінгвістичну» [14, с.147]. Підхід Кравець Р. до виділення професійних компетенцій викладача іноземної мови, ґрунтується на комплексному розумінні багатовимірності професійної діяльності викладача. Автор підкреслює, що сучасний викладач має не лише володіти ґрунтовними знаннями та методичними, а й демонструвати інтеграцію різних видів компетентностей, необхідних для ефективної організації навчального процесу та розвитку здобувачів освіти.

Найширше представлено перелік професійних компетентностей в методиці проведення оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (учителів іноземної мови (англійська мова)). Він включає: інклюзивну, оцінювально-аналітичну, предметно-методичну, емоційно-етичну, організаційну, мовно-комунікативну, здатність до навчання впродовж життя, психологічну, педагогічного партнерства, прогностичну, інформаційно-цифрову здоров'язбережувальну компетентності [14].

Зважаючи на велике різноманіття підходів до виокремлення складових професійної компетентності викладача іноземної мови, як на нашу думку, слід чітко розмежовувати поняття професійної компетентності та професійних компетенцій. Компетентності – це здатність застосовувати наявні знання, вміння і навички для досягнення професійних цілей. Компетенції – це коло повноважень, якими наділений працівник, який обіймає ту чи іншу посаду. Поняття схожі, але не тотожні. Тому при розгляді питань підготовки майбутніх викладачів іноземної мови доцільно орієнтуватися саме на компетентності, а не повноваження.

Узагальнений перелік підходів до виокремлення складових професійної компетентності викладачів іноземної мови подано у табл. 1.2.

Аналіз літературних джерел дозволив сформулювати уточнений перелік складових професійної компетентності викладача іноземної мови. Як на нашу думку, такий перелік повинен відповідати потребам сучасної системи вищої освіти, враховувати усі види роботи викладача, а також наявність та розвиток міжкультурної комунікації, якщо мова йде про викладання в іншомовному середовищі. До складових професійної компетентності викладача англійської мови належать не тільки предметні знання, навички та вміння, а й навички соціально-психологічної взаємодії зі здобувачами освіти, навички здійснення емоційно-етичних відносин та успішного виконання навчально-виховної роботи.

Характеристика виділених авторами складових професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови подана у табл. 1.3.

Таблиця 1.2. Підходи до трактування змісту професійної компетентності викладачів іноземної мови

Автор, джерело	Вид компетентності	Складові компетентності
Баркасі В.В. [1]	Професійна компетентність викладача іноземної мови	Когнітивно-технологічна, персональна, аутопсихологічна, полікультурна складові
Свердлова І., Рубцова М. [26]	Професійна компетентність викладача іноземної мови (для оціночних цілей)	Знання; володіння методикою викладання; обізнаність зі стандартами вищої освіти; соціальна компетенція; особистісна компетенція; педагогічно-комунікативні вміння
Бондар Г., Павлюк В. [2]	Професійна компетентність вчителя іноземної мови	Основні, базові, ключові та спеціальні компетенції спеціаліста
Сологор І., Костенко В. [27]	Професійна компетентність викладача іноземної мови	Дидактична, психологічна, методична компетенції
Ніколаєва С. [21]	Професійні компетенції викладача іноземної мови	Філологічна, психолого-педагогічна, методична
Кравець Р. [14]	Професійні компетенції викладача іноземної мови	Комунікативна, дослідницька, навчальна, дискурсивна, організаційна, стратегічна, соціолінгвістична, функціональна рефлексивна, соціокультурна
Методика проведення оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (учителів іноземної мови (англійська мова) [19]	Професійна компетентність вчителя іноземної мови	Інклюзивна, оцінювально-аналітична, предметно-методична, емоційно-етична, організаційна, мовно-комунікативна, здатність до навчання впродовж життя, психологічна, педагогічного партнерства, прогностична, здоров'язбережувальна, інформаційно-цифрова.
Авторський підхід	Професійна компетентність викладача іноземної мови	Організаційно-методична, мовно-комунікативна, соціально-психологічна, предметна, інформаційно-цифрова, міжкультурна, емоційно-етична, науково-дослідницька, навчально-виховна

Таблиця 1.3 . Характеристика складових професійної компетентності викладача англійської мови (авторська розробка)

Складова професійної компетентності викладача англійської мови	Характеристика
Організаційно-методична	Планування, структурування та реалізація навчального процесу відповідно до освітніх цілей і стандартів.
Мовно-комунікативна	Високий рівень володіння англійською мовою та здатність ефективно формувати комунікативні вміння здобувачів освіти.
Соціально-психологічна	Уміння налагоджувати позитивну взаємодію зі студентами, враховувати їхні психологічні особливості та створювати сприятливий мікроклімат.
Предметна	Грунтовне знання англійської мови як навчальної дисципліни (лексика, граматики, фонетика, стилістика, культурний контекст).
Інформаційно-цифрова	Використання сучасних цифрових технологій для організації навчання, створення електронних ресурсів і підтримання комунікації.
Міжкультурна	Ознайомлення здобувачів із культурними цінностями англосовітних країн і розвиток навичок міжкультурної комунікації.
Емоційно-етична	Дотримання педагогічної етики, прояв толерантності, емпатії та підтримання позитивного емоційного клімату у навчанні.
Науково-дослідницька	Здатність здійснювати науковий пошук, розробляти та впроваджувати інноваційні методики у процес викладання.
Навчально-виховна	Формування знань, умінь, цінностей і соціально значущих якостей особистості студентів.

Слід зазначити, що усі наведені у табл. 1.3 складові професійної компетентності викладача англійської мови повинні формуватися під час навчання здобувачів у закладах вищої освіти протягом життя у процесі безперервного навчання. Проте для цього мають бути створені відповідні педагогічні умови.

1.2. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови

Процес становлення професійної компетентності майбутнього педагога ґрунтується на особистісно орієнтованому підході, що проявляється у гуманізації освіти, створенні сприятливих педагогічних умов для індивідуального й професійного розвитку здобувачів вищої освіти, а у майбутньому викладачів англійської мови, та підвищенні їхньої навчальної мотивації. Важливість забезпечення належних педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови обумовлена й військовим часом та необхідністю працювати в умовах онлайн навчання або змішаного навчання.

Під педагогічними умовами слід розуміти спеціально організовані умови освітнього середовища, які забезпечують результативність формування професійної компетентності викладача іноземної мови й удосконаленню підготовки майбутніх фахівців. Педагогічні умови формування професійної компетентності мають гарантувати забезпечення оптимальної структури навчально-виховної діяльності з урахуванням індивідуальних потреб, інтересів і здібностей здобувачів освіти. Їх зміст визначається специфікою педагогічної діяльності, що передбачає інтеграцію когнітивних, комунікативних, соціально-психологічних та емоційно-ціннісних компонентів.

В умовах стрімкого розвитку освітніх технологій не існує єдиного переліку педагогічних умов формування професійної компетентності викладачів англійської мови.

Так, Гуцан Т. виділяє три такі педагогічні умови [6, с. 9]:

- 1) вироблення у здобувачів позитивної мотивації до професійної діяльності;
- 2) оновлення змісту професійної підготовки здобувачів шляхом розроблення і впровадження спецкурсів у навчальний процес, що доповнюють навчальні плани;

3) підвищення якісного рівня функціонування кафедри й моніторинг змін на підставі розробки та реалізації комплексної цільової програми.

Як на думку авторів, такий підхід до визначення педагогічних умов не є вичерпним і повним, оскільки не враховує соціальну та психологічну складову.

Педагогічні умови розвитку соціальної компетентності у своїй праці розглядають Лугова В. М. та Левандовський М. Ю. [17]. Вони надають такий перелік умов:

«компетентнісна орієнтація освітнього процесу;
створення емоційно сприятливого освітнього середовища;
колективна художньо-творча діяльність;
розвиток комунікативної культури через мистецтво;
інтеграція мистецтва із соціальними практиками;
індивідуалізація та підтримка особистісного зростання;
рефлексивно аналітична діяльність.»

Наведений вище перелік педагогічних умов є вичерпним і повним, але з точки зору формування соціальної компетентності викладачів. Завданнями є даного дослідження є визначення педагогічних умов формування в цілому професійної компетентності, а не тільки її соціальної складової.

Ілляхова М. виокремила та аргументувала організаційно-педагогічні передумови, що забезпечують результативний розвиток професійної креативності науково-педагогічних працівників [9].

Клименко Л. акцентувала увагу на необхідності формування педагогічних умов, спрямованих на трансформацію системи ціннісних орієнтацій студентської молоді [11]. В теоретичному аспекті праця Клименко Л. має неабияку цінність, оскільки науковець уточнює визначення понять «умова», «педагогічна умова» та систематизує різні види педагогічних умов. Наукову цінність становить виділення двох груп педагогічних умов: внутрішніх та зовнішніх. Серед зовнішніх педагогічних умов виділяються ті, що не залежать від діяльності конкретного закладу освіти. Внутрішні умови пов'язані безпосередньо з діяльністю закладу освіти.

У дослідженні Московчук О. розкрито педагогічні умови, що забезпечують формування соціальної компетентності майбутніх учителів. Для даного дослідження більш актуальним є розгляд загального переліку педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови [20].

Федоруц М. визначив соціально-педагогічні умови становлення соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти. В умовах цифрових технологій, розвитку онлайн-технологій в навчальному процесі все більш актуальним є використання неформальної освіти [30].

Зарубіжні науковці також досліджують роль освітнього середовища й педагогічних умов у формуванні професійної компетентності.

Так, Wentzel K. R. проаналізував значення підтримки викладача як чинника формування професійної компетентності викладача [41].

Wang W., Han L., Lu Q., Lv X., Liu Y. та Wang D. Здійснювали дослідження впливу соціально-освітнього середовища на академічні результати студентів коледжів [42].

Стосовно формування професійної компетентності викладачів англійської мови, то ефективні педагогічні умови мають ґрунтуватися на засадах особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів, поєднувати елементи студентоцентрованого навчання, професійної комунікації, рефлексивної діяльності, а також створювати простір для конструктивного діалогу й співпраці між учасниками освітнього процесу, тобто здобувачами й викладачами.

Важливим чинником є урахування психолого-педагогічних особливостей здобувачів освіти, серед яких виокремлюються чутливість до освітнього середовища, потреба в самореалізації, прагнення до взаємопідтримки та колективної взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Враховуючи особливості забезпечення педагогічних умов формування професійної компетентності викладачів англійської мови та систематизуючи існуючі підходи авторами запропоновано їх класифікацію подану у табл. 1.4.

Таблиця 1.4. Класифікація педагогічних умов формування професійної компетентності викладачів англійської мови за змістом (авторська розробка)

Групи педагогічних умов	Змістовна характеристика
Дидактичні умови	- поєднання традиційних та інноваційних методів навчання; - створення іншомовного освітнього середовища (спілкування з носіями англійської мови, мовна практика, автентичні матеріали); - використання комунікативного підходу та інтерактивних технологій
Організаційно-методичні умови	- оновлення стандартів вищої освіти та удосконалення освітньо-професійних програм; - методична підтримка через організацію семінарів, круглих столів тренінгів та професійних спільнот; -варіативність методичних прийомів та методів викладання -забезпечення якісної вибіркової складової освітньо-професійних програм
Інформаційно-цифрові умови	- використання цифрових платформ , додатків і мультимедійних ресурсів; - розвиток цифрової грамотності майбутніх викладачів англійської мови; - доступ до міжнародних онлайн-курсів, перекладацького програмного забезпечення та баз знань
Соціально-психологічні умови	- створення сприятливого морально-психологічного клімату в академічних групах; - підтримка професійної мотивації - розвиток міжособистісної та міжкультурної комунікації
Професійно-розвивальні умови	- безперервна професійна освіта (курси, стажування, міжнародні програми); - стимулювання самоосвіти й науково-дослідницької діяльності; - розвиток критичного мислення та рефлексії
Культурно-ціннісні умови	- виховання толерантності й поваги до культурного різноманіття; - - розвиток емоційно-етичної компетентності; - інтеграція міжкультурного компонента у навчальний процес

Наведені у табл. 1.4 педагогічні умови формування професійної компетентності викладачів англійської мови можна узагальнити і сформулювати багатокритеріальну класифікацію (табл. 1.5).

Таблиця 1.5. Багатокритеріальна класифікація педагогічних умов формування професійної компетентності викладачів англійської мови

Ознака класифікації	Перелік педагогічних умов
За змістом	Дидактичні умови, організаційно-методичні умови, інформаційно-цифрові умови; соціально-психологічні умови; професійно-розвивальні умови; культурно-ціннісні умови
За середовищем впливу	Внутрішні; зовнішні
За характером впливу	Об'єктивні; суб'єктивні
За ступенем важливості	Первинні; вторинні
За сферою застосування	Загальні; специфічні

Дані, подані у табл. 1.5, відображають розроблену авторами класифікацію педагогічних умов формування професійної компетентності викладачів англійської мови за різними ознаками.

За середовищем впливу педагогічні умови, як на нашу думку, поділяються на внутрішні (пов'язані з організацією освітнього процесу та діяльністю викладача) та зовнішні (обумовлені соціальним і професійним контекстом).

За характером впливу вони класифікуються, як на нашу думку, на об'єктивні (визначені зовнішніми чинниками освітнього середовища) та суб'єктивні (залежні від індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу).

За ступенем важливості умови поділяються на первинні (базові, необхідні для формування компетентності) та вторинні (допоміжні, які посилюють ефективність процесу).

За сферою застосування розрізняють загальні (універсальні для різних спеціальностей) та специфічні (характерні саме для підготовки викладачів іноземних мов).

За змістом, як на нашу думку, мають виокремлюватися дидактичні, організаційно-методичні, інформаційно-цифрові, соціально-психологічні,

професійно-розвивальні та культурно-ціннісні умови. Це підкреслює багатокомпонентність процесу підготовки викладача.

Таким чином, запропонована авторами класифікація демонструє системний підхід до розуміння педагогічних умов, де враховуються змістові, середовищні, психологічні та функціональні аспекти їх впливу на формування професійної компетентності.

Перелік педагогічних умов за змістом, як на нашу думку, підлягає ранжуванню із застосуванням експертної оцінки, результати якої подано у табл. 1.6 та на рис. 1.1.

Таблиця 1.6. Результати експертної оцінки педагогічних умов формування професійної компетентності викладачів англійської мови у Харківському національному університеті ім. В. Н. Каразіна

Педагогічні умови	Експерти										Сума рангів	Місце
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Дидактичні умови	1	3	1	2	1	3	1	2	2	1	17	1
Організаційно-методичні умови	3	2	2	3	2	1	5	4	1	4	27	3
Інформаційно-цифрові умови	2	1	3	1	4	2	2	1	3	3	22	2
Соціально-психологічні умови	5	5	5	6	6	5	4	3	5	6	50	5
Професійно-розвивальні умови	4	4	4	4	3	4	3	5	4	2	37	4
Культурно-ціннісні умови	6	6	6	5	5	6	6	6	6	5	57	6

Експертами були 5 викладачів іноземної мови та 5 здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня. За сумою рангів було визначено місце кожної з педагогічних умов в рейтингу. Графічно результати експертної оцінки значущості педагогічних умов формування професійних компетентностей майбутніх викладачів англійської мови в ХНУ ім. В. Н. Каразіна подано на рис. 1.1.

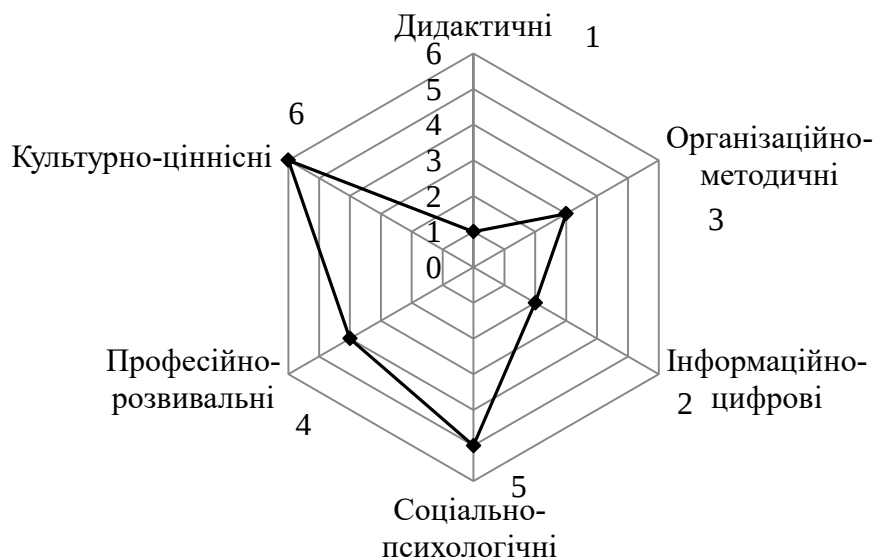

Рис. 1.1. Графічне подання результатів експертної оцінки значущості педагогічних умов формування професійних компетентностей майбутніх викладачів англійської мови в ХНУ ім. В. Н. Каразіна

За результатами експертної оцінки найбільшу значимість для підготовки викладачів англійської мови мають дидактичні умови. Це пояснюється тим, що саме від належної їх організації залежить якість навчального процесу. На другому місці за ступенем важливості знаходяться інформаційно-цифрові педагогічні умови, що обумовлено зростаючим інтересом до програмних продуктів та застосунків, онлайн-навчання.

Соціально-психологічні й культурно-ціннісні педагогічні умови замикають перелік за ступенем важливості, проте вони є суттєвою складовою педагогічних умов. Крім професійної діяльності важливими є міжкультурні комунікації та взаємодія усіх учасників освітнього процесу.

1.3. Вплив сучасних умов розвитку вищої освіти на формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови

Розвиток вищої освіти в Україні регулюється Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту» та Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки.

Законом України «Про освіту» регламентуються суспільні відносини, пов'язані з реалізацією права людини на освіту, закріпленого Конституцією України, встановлюються права й обов'язки фізичних та юридичних осіб, які беруть участь у його забезпеченні, та визначаються повноваження державних органів і органів самоврядування у сфері освітньої діяльності [24].

Закон України «Про вищу освіту» визначає ключові правові, організаційні та фінансові основи функціонування системи вищої освіти, забезпечує передумови для зміцнення взаємодії між органами державної влади, бізнесом та закладами вищої освіти на засадах їхньої автономії, інтеграції освітнього процесу з наукою й виробництвом задля формування конкурентоспроможного людського капіталу для інноваційного та високотехнологічного розвитку держави, створення умов для самореалізації особистості та задоволення потреб суспільства, економіки й держави у кваліфікованих спеціалістах [23].

Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки» визначає основні орієнтири трансформації системи вищої освіти з урахуванням актуальних суспільних та економічних умов. Документ відображає прагнення України інтегруватися у європейський освітній простір на рівноправних засадах. Відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у Стратегії окреслено стратегічні пріоритети: 1) підвищення ефективності управління у сфері вищої освіти; 2) формування довіри з боку суспільства, державних інституцій і бізнесу до освітньої, наукової та інноваційної діяльності закладів вищої освіти; 3) підвищення привабливості університетів як осередків навчання та академічної кар'єри; 4) розвиток процесів інтернаціоналізації української вищої освіти; 5) забезпечення високої

якості освітньо-наукового процесу та конкурентоспроможності вищої освіти, яка має бути доступною для широких соціальних груп [25].

Кожна країна має свої особливості організації освітнього процесу. Як стверджує Рамірез-Монтойє М. С. у закладах вищої освіти освітнє середовище має бути сформовано таким чином, щоб у здобувачів розвивати: 1) здатності до критичної інтерпретації знань та рефлексії, пов'язаної з педагогічною і професійною діяльністю та практикою; 2) вміння користуватися під час роботи різними видами діяльності, спрямованими на отримання та оцінку знань; 3) здатності до співпраці, роботи в команді та вміння бути лідером» [39]. Вибір пріоритетних умов розвитку вищої освіти залежить від соціально-економічної ситуації в країні та уже існуючого рівня розвитку освіти на науки.

Як стверджують вчені Карабан В. та Карабан А. [36] сучасні концепції навчання акцентують увагу на соціоконструктивістському підході, в межах якого здобувачі навчаються критично оцінювати результати роботи штучного інтелекту, удосконалювати навички постредагування та формувати стратегії виявлення й корекції помилок. Така педагогічна модель стимулює рефлексію, співпрацю й багаторазове експериментування, що узгоджується з підходами в освітніх програмах для перекладачів, орієнтованих на виконання реалістичних завдань та розв'язання проблем у практичних умовах. У контексті європейської освітньої парадигми це означає врахування викладачами та розробниками навчальних програм аспектів міжкультурної комунікації, професійної спеціалізації та складності міжнародних перекладацьких проєктів. Орієнтація на потреби ринку зумовлює акцент на проєктному навчанні, практичних стажуваннях і співпраці з представниками даної галузі.

Європейський досвід вищої освіти свідчить, що у підготовці здобувачів вищої освіти мовних спеціальностей важливе місце посідає практична підготовка. Така практична підготовка у європейському освітньому просторі яка охоплює близько двох третин навчального часу. У Великій Британії практика має різні форми: серійну та блокову, активну та пасивну, що забезпечує поступовий перехід від спостереження до безпосереднього

викладання. Значну роль у цьому процесі відіграють учителі-ментори, які підтримують студентів у плануванні й організації навчальних занять. Реалізація студентоцентрованого підходу з урахуванням індивідуальних потреб і мотивацій здобувачів здійснюється як через традиційні форми навчання (лекції, семінари, тьюторські заняття), так і за допомогою сучасних методів – командної роботи, мікровикладання, театральних та імітаційних практик. Таке сучасне освітнє середовище дозволяє на високому рівні формувати професійні компетентності викладачів англійської мови.

Бочарнікова Т. велику увагу приділяє такій сучасній умові розвитку професійних компетентностей філологів-викладачів як створення умов для їх залучення до профорієнтаційної роботи [34]. Авторка наголошує на актуальності вибору сучасних інструментів навчання профорієнтаційній роботі.

Питання формування сучасного освітнього середовища у своїх працях розглядають Лугова В. та Левандовський М. [16], Марченко О. [18], Полякова Г., Білоконенко Г. [22].

Лугова В. та Левандовський М. [16] зазначають, що навчально-виховне середовище раціонально сформованим і забезпечувати реалізацію освітніх і виховних завдань через взаємодію викладачів з таким учасником освітньої діяльності як здобувачі вищої освіти.

На думку Марченко О. освітнє середовище слід розглядати як структурну складову ширшого простору, а саме соціального. Останній охоплює сім'ю, місцеві громади, засоби масової комунікації та інші соціальні інституції. Як зазначено у джерелі [18] соціальне середовище становить собою основу для становлення ціннісних орієнтацій й норм поведінки особистості [18].

Полякова Г. та Білоконенко Г. у складі освітнього середовища виділяє умови, ресурси, можливості та такі компоненти, як соціально-психологічні, ціннісно-цільові, організаційно-діяльнісні, інформаційні, та просторово-предметні (матеріальні й віртуальні) компоненти [22]. Саме ці складові елементи освітнього середовища, як на думку авторів, Полякової Г. та Білоконенко Г. [22] і визначають якість освітнього процесу, рівень навчальної

й наукової активності здобувачів вищої освіти і викладачів, а також сприяють створенню необхідних умов для особистісного й професійного зростання усіх учасників освітнього процесу, а також їх самореалізації.

Андрощук І.П., Андрощук І.В., Бідюк Н.М., Третько В.В. серед основних тенденцій розвитку освіти виділяють: «спрямованість освіти на задоволення потреб економіки країни, її відновлення та розвиток; інтеграція освіти, науки та виробництва; інтернаціоналізація освітнього процесу; збереження національно-культурної ідентичності українського народу» [33].

Особливості розвитку освітнього середовища в умовах воєнного часу розглядають вчені Грубі Т. та Мірошниченко В. [4, с. 232]. Вони стверджують, що у період дії воєнного стану одним із ключових напрямів діяльності закладів вищої освіти щодо забезпечення якості освітнього процесу є створення максимально комфортних і доступних умов для здобувачів. Це передбачає організацію індивідуальних навчальних графіків, надання можливостей користування дистанційними освітніми ресурсами та іншими інструментами. Слід зазначити, що такий підхід набуває особливої значущості для тих здобувачів вищої освіти, які захищають Україну, територіально знаходяться на тимчасово окупованих територіях або є внутрішньо переміщеними особами.

Виклики воєнного часу в Україні суттєво трансформували функціонування системи вищої освіти, висунувши перед нею нові завдання та пріоритетні напрями розвитку. З одного боку, заклади освіти стикаються з проблемами безпеки, фінансування, збереження кадрового потенціалу та підтримки здобувачів освіти. З іншого – війна стала рушійною силою активної цифровізації, розвитку гнучких та дистанційних форматів навчання, розширення міжнародної співпраці та інтеграції освіти з наукою й інноваційною діяльністю. Це зумовлює необхідність пошуку ефективних педагогічних, організаційних і управлінських рішень, що забезпечать стійкість та конкурентоспроможність української вищої освіти в кризових умовах та в перспективі післявоєнного відновлення. Під час воєнного стану в Україні освіта має специфічні умови розвитку. Їх перелік, характеристика та негативні наслідки для формування професійної компетентності подано у табл. 1.7.

Таблиця 1.7. Умови розвитку вищої освіти під час воєнного стану в Україні та їх вплив на формування професійної компетентності викладачів англійської мови

Умови розвитку вищої освіти	Характеристика умов розвитку вищої освіти	Наслідки впливу на формування професійної компетентності викладачів англійської мови
Безпекові виклики	Руйнування освітньої інфраструктури, загроза ракетних ударів, необхідність евакуації здобувачів та релокації ЗВО	Перехід на дистанційні та змішані формати навчання як наслідок необхідності адаптації освітнього процесу до кризових обставин та зниження інтенсивності міжособистісного спілкування між учасниками освітнього процесу та послаблення міжкультурних комунікацій
Міграційні процеси	Вимушене переміщення здобувачів і науково-педагогічного персоналу, як в межах країни так і за кордон	Втрата частини кадрового складу і контингенту здобувачів особливо у прифронтових регіонах; водночас – розширення міжнародної співпраці, участь у програмах подвійних дипломів, збільшення можливостей для розвитку іншомовної комунікації здобувачів, які перебувають за кордоном
Фінансово-економічні умови	Зменшення державного фінансування, потреба у зовнішніх джерелах підтримки й розвитку вищої освіти	Посилення співпраці з бізнесом, міжнародними фондами, організаціями та донорами; розвиток дуальної освіти й стартап-проектів; розширення участі здобувачів у міжнародних грантових програмах, що сприяє посиленню мовної підготовки
Інтеграція освіти, науки й інновацій	Орієнтація досліджень на оборонні, медичні та гуманітарні потреби	Підвищення ролі університетів у відновленні країни та розвитку інноваційної економіки. Зменшення уваги та державного фінансування наук гуманітарної галузі, у тому числі й філології
Соціально-психологічні чинники	Зростання рівня стресу, психологічні труднощі здобувачів і викладачів	Запровадження програм психологічної підтримки, розвиток академічної солідарності та підтримки здобувачів
Цифровізація освіти	Активне впровадження онлайн-освіти, LMS, хмарних сервісів	Прискорення цифрової трансформації, поширення асинхронного та змішаного навчання, можливість посилення онлайн-комунікацій з носіями англійської мови

Як видно з табл. 1.7 на сучасні умови розвитку вищої освіти суттєвий вплив мають виклики військового часу, які з одного боку стали проблемою в розвитку одних сфер освіти, а з іншого боку відкрили нові напрями розвитку професійної компетентності викладачів англійської мови у відповідності до політики євроінтеграції, посилення міграційних процесів та глобалізації.

Аналіз літературних джерел та наслідків впливу воєнного стану на систему освіти дозволив обґрунтувати подальші напрями її розвитку (рис. 1.2).

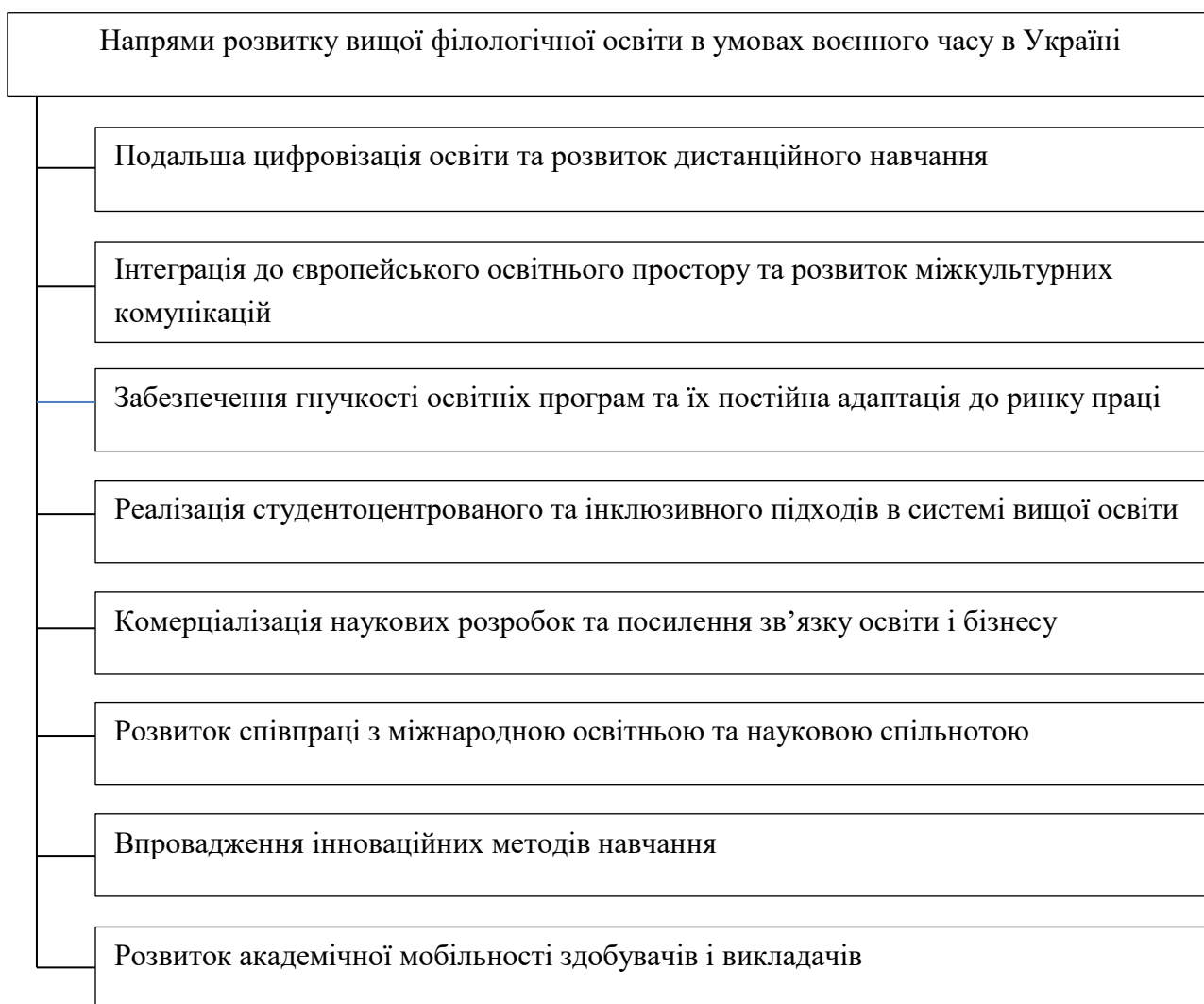

Рис. 1.2. Напрями розвитку вищої філологічної освіти в умовах воєнного часу в Україні

Таким чином, сучасні умови розвитку вищої освіти мають вплив на формування професійної компетентності викладачів англійської мови

Висновки за розділом 1

На основі аналізу та узагальнення літературних джерел запропоновано уточнене визначення професійної компетентності викладача англійської мови, здатності ефективно застосовувати систему знань, умінь і навичок професійного викладання та педагогічної взаємодії зі здобувачами з метою забезпечення якості освітнього процесу, формування іншомовної комунікативної й міжкультурної компетентності, розвитку особистості здобувачів та їх підготовки до успішної інтеграції у сучасний освітній і професійний простір. На відміну від існуючих, запропоноване визначення уточнено за рахунок комплексного підходу до розуміння професійної компетентності викладача англійської мови, що поєднує інтегративний, цільовий, системний та функціональний підходи до трактування. Таке уточнення дозволить розширити сферу застосування визначення.

Серед складових професійної компетентності викладача англійської мови в роботі виділено такі як: організаційно-методична, мовно-комунікативна, соціально-психологічна, предметна, інформаційно-цифрова, міжкультурна, емоційно-стична, науково-дослідницька, навчально-виховна складові.

Враховуючи сучасні реалії розвитку вищої освіти визначено перелік педагогічних умов формування професійної компетентності викладачів англійської мови, серед яких: дидактичні умови; організаційно-методичні умови; інформаційно-цифрові умови; соціально-психологічні умови; професійно-розвивальні умови та культурно-ціннісні умови.

Визначено, що під час воєнного стану на розвиток професійної компетентності викладачів англійської мови впливають такі умови, як: безпекові виклики; міграційні процеси; фінансово-економічні умови; інтеграція освіти, науки й інновацій; соціально-психологічні чинники; та цифровізація освіти.

РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1. Проблеми формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови

Сприйняття проблем формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови є викладачами та здобувачами вищої освіти є абсолютно різним. Викладачі здійснюють пошук ресурсів для подолання проблем і розглядають їх як якісь додаткові можливості та напрями професійного розвитку. Здобувачі вищої освіти можуть сприймати проблеми як перешкоди, а не як можливості подальшого розвитку своєї професійної майстерності.

Проблеми по-різному впливають на викладачів, змінюючи характер взаємодії зі здобувачами, стилі і характер спілкування учасників освітнього процесу, методи викладання іноземної мови. Так, Леврінц М. [37] виділяє внутрішні і зовнішні проблеми, пов'язані з викладанням англійської мови як іноземної. До внутрішніх автор джерела [37] включає: «особисті якості вчителів та недостатній рівень професійної компетентності», а до зовнішніх «мовну політику та урядові ініціативи, обмеження освітніх програм, очікування щодо компетентності вчителів та ролі викладачів іноземної мови, проблеми, пов'язані з учнями та викладанням (дисципліна, мотивація учнів, класи з різним рівнем здібностей, управління викладанням), низький соціальний статус викладацької професії, відсутність фінансових стимулів та ресурсів».

В умовах сьогодення ще однією суттєвою проблемою є використання здобувачами-філологами засобів штучного інтелекту та машинного перекладу, що і знайшло відображення у праці Черноватого Л. М. [32]. В якості засобу вирішення цієї проблеми вчений пропонує не відмову від використання ІІІ та МП, а доповнення цими інструментами перекладацької діяльності.

Проблеми формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови, як на нашу думку, доцільно розглядати на мікро та макрорівнях.

Питанням розгляду проблем розвитку освіти на рівні держави увагу приділено у праці Вітренка В. М. Науковець серед проблем сфери вищої освіти в Україні виділяє наведені на рис. 2.1.

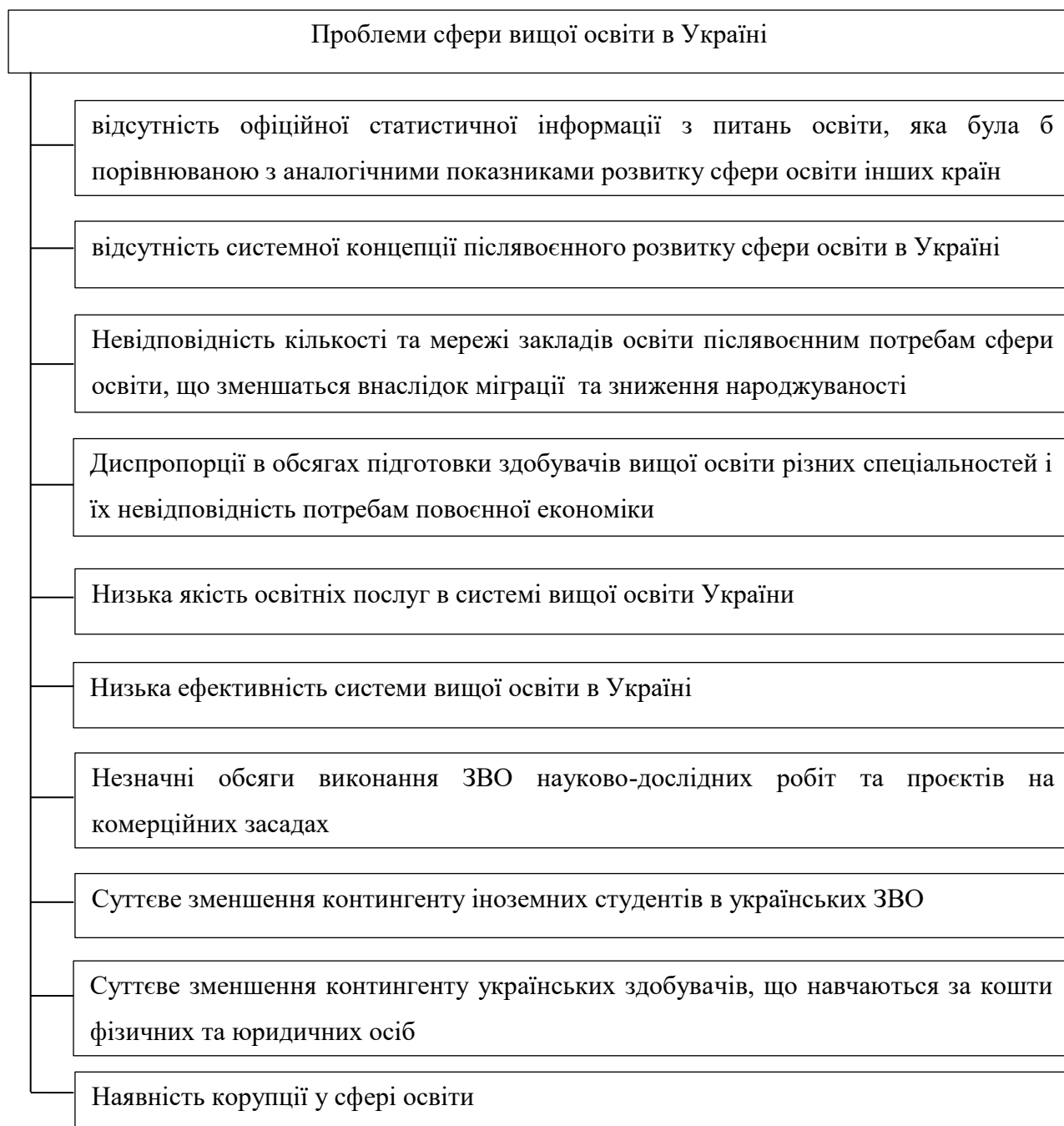

Рис. 2.1. Проблеми розвитку вищої освіти в Україні на макрорівні (на основі опрацювання джерела [3])

На макрорівні проблеми розглядаються відносно розвитку всієї системи освіти в Україні. Предметом даного дослідження є професійна компетентність викладачів англійської мови, що вимагає дослідження проблем на мікрорівні.

Дієвим методом виявлення проблем формування професійної компетентності викладачів англійської мови, як на нашу думку є опитування, результати яких можуть слугувати основою для пошуку шляхів вирішення проблем та подальших напрямів розвитку освіти.

З метою виявлення проблем формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна було розроблено опитувальний лист на тему «Оцінювання педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови». Як на нашу думку, саме педагогічні умови створюють необхідний базис для розвитку професійної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови. Опитування реалізовано у форматі гугл-форми. Опитувальний лист подано у додатку А.

Мета опитування полягає у виявленні проблем формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови, які є здобувачами вищої освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Кількість респондентів склала 53 особи.

У якості респондентів в опитуванні прийняли участь здобувачі 2 курсу першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Опитувальний лист містить 6 блоків питань:

блок оцінювання дидактичних умов;

блок оцінювання організаційно-методичних умов;

блок оцінювання інформаційно-цифрових умов;

блок оцінювання соціально-психологічних умов;

блок оцінювання професійно-розвивальних умов;

блок оцінювання культурно-ціннісних умов.

Результати опитування здобувачів вищої освіти щодо педагогічних умов формування їх професійної компетентності подано у додатку А та табл. 2.1.

Таблиця 2.1. Результати оцінювання педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови в ХНУ ім. В. Н. Каразіна

Питання (назви педагогічних умов)	Відсоток респондентів, які надали відповіді:		
	Так	Ні	Іноді/ Частково
1	2	3	4
Блок оцінювання дидактичних умов			
1. Чи достатнім є використання інтерактивні методів навчання під час викладання англійської мови?	30,2	50,9	18,9
2. Чи створюється у ЗВО іншомовне освітнє середовище (спілкування з носіями англійської мови, мовна практика, автентичні матеріали) під час викладання англійської мови?	17,0	58,5	24,5
3. Чи достатньо налагодженими є Ваші комунікації з викладачами англійської мови?	98,1	1,9	0,0
Блок оцінювання організаційно-методичних умов			
4. Чи задовольняє Вас зміст освітньо-професійної програми, здобувачем якої Ви є?	67,9	5,7	26,4
5. Чи є достатньо цікавими і змістовними вибіркові навчальні дисципліни?	62,3	7,5	30,2
6. Чи приймали Ви участь в семінарах, круглих столах, тренінгах, зустрічах з професійною спільнотою?	7,5	81,1	11,3
Блок оцінювання інформаційно-цифрових умов			
7. Чи обізнані Ви з можливостями використання мобільних додатків для вивчення англійської мови?	67,9	7,5	24,5
8. Чи працювали Ви на заняттях, використовуючи професійні перекладацькі програмні продукти?	20,8	69,8	9,4
9. Чи використовується в навчальному процесі платформи для дистанційного навчання?	71,7	0,0	28,3
Блок оцінювання соціально-психологічних умов			
10. Чи задоволені Ви спілкуванням та морально-психологічним кліматом в академічній групі?	83,0	0,0	17,0
11. Чи здійснюється у вашому ЗВО підтримка професійної мотивації здобувачів?	56,6	15,1	28,3
12. Чи сприяє навчальний процес розвитку міжособистісної та міжкультурної комунікації?	49,1	7,5	43,4

1	2	3	4
Блок оцінювання професійно-розвивальних умов			
13. Чи Ви брали (берете) участь у програмах безперервної професійної освіти (курси, стажування, міжнародні проекти, гранти)?	9,4	77,4	13,2
14. Чи стимулюється у вашому ЗВО самоосвіта та науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти?	64,2	11,3	24,5
15. Чи обізнані Ви з можливостями використання неформальної освіти?	24,5	56,6	18,9
Блок оцінювання культурно-ціннісних умов			
16. Чи обізнані Ви щодо питань толерантності та поваги до культурного різноманіття?	90,6	1,9	7,5
17. Чи обізнані Ви щодо етики перекладацької роботи?	73,6	5,7	20,8
18. Чи вивчаєте Ви міжкультурні комунікації та чи обізнані Ви з тим, як потрібно враховувати їх особливості під час перекладацької діяльності?	67,9	7,5	24,5
Середній відсоток			

Кожен блок педагогічних умов містить по 3 запитання. Результати оцінювання педагогічних умов за блоками подано у табл. 2.2.

Таблиця 2.2. Узагальнені результати опитування здобувачів щодо педагогічних умов формування їх професійної компетентності

Блоки педагогічних умов	Середній відсоток респондентів, які надали відповіді:		
	Так	Ні	Іноді/ Частково
Блок оцінювання дидактичних умов	48,4	37,1	14,5
Блок оцінювання організаційно-методичних умов	45,9	31,4	22,6
Блок оцінювання інформаційно-цифрових умов	53,5	25,8	20,7
Блок оцінювання соціально-психологічних умов	62,9	7,5	29,6
Блок оцінювання професійно-розвивальних умов	32,7	48,4	18,9
Блок оцінювання культурно-ціннісних умов	77,4	5,0	17,6
Загальний результат	53,5	25,9	20,7

Узагальнені результати опитування щодо педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови в ХНУ ім. В. Н. Каразіна подані на рис. 2.2.

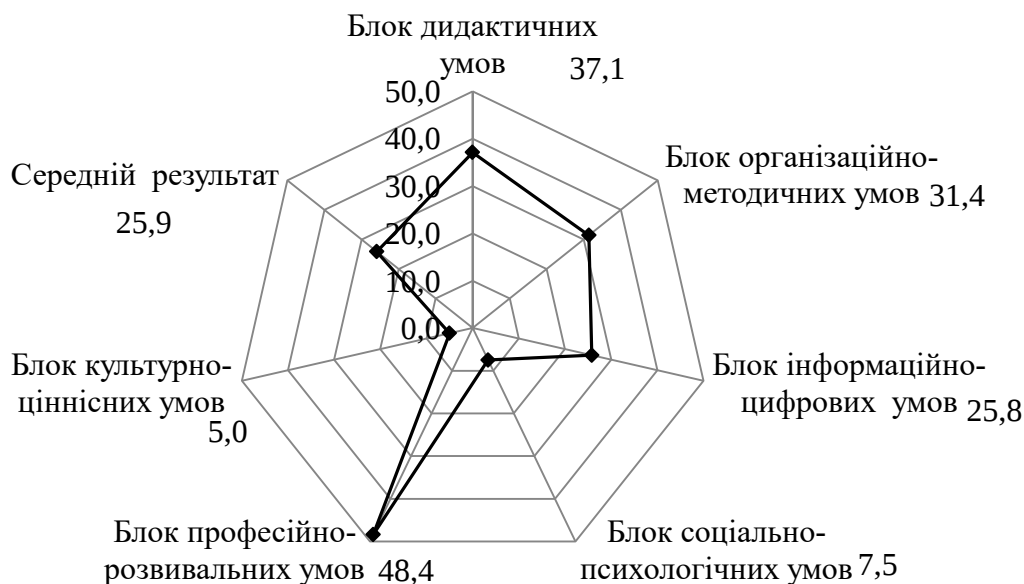

Рис. 2.2. Кільцева діаграма результатів опитування щодо задоволеності здобувачів ХНУ ім. В. Н. Каразіна педагогічними умовами формування їх професійної компетентності (за відсотком негативних відповідей респондентів)

Кваліметрична шкала оцінювання складена на основі розробок Жукової А. [8, с. 32] і подана у табл. 2.3.

Таблиця 2.3. Кваліметрична шкала оцінювання результатів опитування здобувачів

Рівень розвитку педагогічних умов формування професійної компетентності	% негативних оцінок (відповідей «ні»)	% позитивних оцінок (відповідей «так» та «Іноді/частково»)
Високий	$0 \leq \% < 25,0$	$75,0 \leq \% \leq 100,0$
Достатній	$25,0 \leq \% < 35,0$	$65,0 \leq \% < 75,0$
Середній	$35,0 \leq \% < 50,0$	$50,0 \leq \% < 65,0$
Низький	$50,0 \leq \% < 75,0$	$25,0 \leq \% < 50,0$
Критичний	$75,0 \leq \% \leq 100,0$	$0,0 \leq \% < 25,0$

З даних рис. 2.2 найнижчі оцінки отримав блок професійно-розвивальних умов, а найвищі культурно-ціннісних педагогічних умов.

Як на нашу думку, доцільним є визначення рівня розвитку педагогічних умов за наведеною в табл. 2.3 кваліметричною шкалою. Рівні розвитку педагогічних умов подано у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Рівень розвитку педагогічних умов формування педагогічної компетентності майбутніх викладачів англійської мови в ХНУ ім. В. Н. Каразіна

Питання (назви педагогічних умов)	% відповідей «ні»	Рівень розвитку педагогічних умов
1	2	3
Блок оцінювання дидактичних умов	37,1	Середній
1. Чи достатнім є використання інтерактивні методів навчання під час викладання англійської мови?	50,9	Низький
2. Чи створюється у ЗВО іншомовне освітнє середовище (спілкування з носіями англійської мови, мовна практика, автентичні матеріали) під час викладання англійської мови?	58,5	Низький
3. Чи достатньо налагодженими є Ваші комунікації з викладачами англійської мови?	1,9	Високий
Блок оцінювання організаційно-методичних умов	31,4	Достатній
4. Чи задовольняє Вас зміст освітньо-професійної програми, здобувачем якої Ви є?	5,7	Високий
5. Чи є достатньо цікавими і змістовними вибіркові навчальні дисципліни?	7,5	Високий
6. Чи приймали Ви участь в семінарах, круглих столах, тренінгах, зустрічах з професійною спільнотою?	81,1	Критичний
Блок оцінювання інформаційно-цифрових умов	25,8	Достатній
7. Чи обізнані Ви з можливостями використання мобільних додатків для вивчення англійської мови?	7,5	Високий
8. Чи працювали Ви на заняттях, використовуючи професійні перекладацькі програмні продукти?	69,8	Низький
9. Чи використовується в навчальному процесі платформи для дистанційного навчання?	0,0	Високий

Закінчення табл. 2.4

1	2	3
Блок оцінювання соціально-психологічних умов	7,5	Високий
10. Чи задоволені Ви спілкуванням та морально-психологічним кліматом в академічній групі?	0,0	Високий
11. Чи здійснюється у вашому ЗВО підтримка професійної мотивації здобувачів?	15,1	Високий
12. Чи сприяє навчальний процес розвитку міжособистісної та міжкультурної комунікації?	7,5	Високий
Блок оцінювання професійно-розвивальних умов	48,4	Середній
13. Чи Ви брали (берете) участь у програмах безперервної професійної освіти (курси, стажування, міжнародні проекти, гранти)?	77,4	Критичний
14. Чи стимулюється у вашому ЗВО самоосвіта та науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти?	11,3	Високий
15. Чи обізнані Ви з можливостями використання неформальної освіти?	56,6	Низький
Блок оцінювання культурно-ціннісних умов	5,0	Високий
16. Чи обізнані Ви щодо питань толерантності та поваги до культурного різноманіття?	1,9	Високий
17. Чи обізнані Ви щодо етики перекладацької роботи?	5,7	Високий
18. Чи вивчаєте Ви міжкультурні комунікації та чи обізнані Ви з тим, як потрібно враховувати їх особливості під час перекладацької діяльності?	7,5	Високий
Середній відсоток	25,9	Достатній

За даними табл. 2.4 середній рівень розвитку мають дидактичні та професійно-розвивальні умови. Соціально-психологічні та культурно-ціннісні умови мають високий рівень розвитку, а організаційно-методичні та інформаційно-цифрові педагогічні умови розвинені на достатньому рівні. Деякі педагогічні умови у ХНУ ім. В. Н. Каразіна мають низький та критичний рівень розвитку, як наслідок рівень розвитку педагогічних умов є в середньому за усіма блоками умов відмінний від високого і є достатнім.

У табл. 2.5 подано перелік педагогічних умов формування професійної компетентності здобувачів з низьким та критичним рівнем розвитку.

Таблиця 2.5. Проблеми формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови у ХНУ ім. В. Н. Каразіна

Блок педагогічних умов	Проблема	Відсоток незадоволених здобувачів (майбутніх викладачів англійської мови, %)
Блок оцінювання дидактичних умов	Недостатньо активне використання інтерактивних методів навчання	50,9
	Проблема формування іншомовного освітнього середовища	58,5
Блок оцінювання організаційно-методичних умов	Низька залученість здобувачів до участі у круглих столах, тренінгах, семінарах, зустрічах з професійною спільнотою	81,1
Блок оцінювання інформаційно-цифрових умов	Недостатнє використання спеціального перекладацького програмного забезпечення	69,8
Блок оцінювання професійно-розвивальних умов	Низька залученість здобувачів до участі у програмах безперервної професійної освіти (курси, стажування, гранти)?	77,4
	Недостатнє використання можливостей неформальної освіти здобувачами	56,6

Аналізуючи результати проведеного опитування, слід зазначити, що в якості респондентів було обрано здобувачів бакалаврського рівня освіти 2 курсу, ОПП «Англійська мова та література і переклад та друга іноземна мова», «Переклад (китайська та англійська мови)», «Переклад (іспанська та англійська мови)», а також «Німецька мова та література і переклад та англійська мова». Кількість респондентів бакалаврського рівня вищої освіти, і склала 35 осіб. Кількість респондентів магістерського рівня 2 курсу ОПП Англійська мова та література і переклад та друга іноземна мова» склала 18 осіб.

Як на думку авторів, залучення до опитування, як бакалаврів, так і магістрів дозволило отримати більш об'єктивний результат опитування, оскільки здобувачі різних рівнів вищої освіти можуть мати різне сприйняття педагогічних умов. Залучення до опитування здобувачів не перших курсів, які уже ознайомлені з умовами навчання, теж сприяє їх більш об'єктивній оцінці.

2.2. Методичне забезпечення оцінювання професійної компетентності викладачів англійської мови

Оцінювання професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови є важливим і, водночас дуже складним процесом.

Методичне забезпечення оцінювання професійної компетентності учителів іноземної мови знайшло розгляд у праці Сverdлової І. та Рубцової М. [26]. Авторки виділяють п'ять стандартів для оцінювання професійної компетентності вчителів англійської мови. Серед цих стандартів: «Формулювання цілей уроку; створення мотивації; планування уроку; проведення уроку; контроль і оцінка» [26]. Така методика оцінювання є оптимальною для поточного оцінювання професійної майстерності викладачів англійської мови.

Для загального оцінювання професійної компетентності викладачів англійської мови, як на нашу думку, доцільно використовувати бально-рівневу систему оцінювання.

Оцінювання, як на нашу думку, має здійснюватися на засадах таких принципів, як:

принцип об'єктивності – передбачає неупереджене та здійснене на основі достовірної інформації оцінювання ;

принцип гнучкості – постійний перегляд та оновлення методик оцінювання компетентності;

принцип комплексності – урахування всіх видів роботи: навчальної, методичної, наукової, організаційної;

принцип прозорості – доступність критеріїв, методик та результатів оцінювання професійної компетентності викладачів;

принцип практикоорієнтованості – передбачає оцінювання застосування знань та навичок на практиці;

принцип оперативності – своєчасність оцінювання професійної компетентності.

Аналіз літературних джерел дозволив запропонувати узагальнену методику оцінювання професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови, що наведена у табл. 2.6.

Таблиця 2.6. Методика оцінювання професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови

Назва етапу оцінювання	Зміст етапу	Методики та процедури
Цільовий етап	Визначення мети, завдань, принципів та теоретичних засад оцінювання	Розробка програми оцінювання професійної компетентності викладачів англійської мови
Підготовчий	Визначення критеріїв, показників оцінювання та кола експертів з числа керівників практики	Формування системи показників-характеристик для оцінювання професійної компетентності
Дігностичний	Робота експертів з оцінювання показників-характеристик професійної компетентності майбутніх викладачів	Експертна оцінка професійної компетентності; розрахунок середньоарифметичного значення оцінок експертів
Оціночний	Встановлення відповідності бальних оцінок рівням розвитку професійної компетентності	Визначення рівня розвитку складових професійної компетентності викладачів
Підсумковий	Підведення підсумків оцінювання, інтерпретація результатів оцінювання	Узагальнення результатів та підготовка висновків щодо рівня розвитку професійної компетентності

Система показників оцінювання професійної компетентності є ключовою ланкою методики оцінювання. Вона має гнучкий характер й залежно від мети і особливостей оцінювання та навчальної дисципліни, що читається, може трансформуватися шляхом зміни набору показників. Тому система показників за умови її адаптації може бути застосована не тільки для оцінювання професійної компетентності студентів під час викладацької практики, а й для оцінювання роботи викладачів та вчителів. Розроблений авторами перелік показників-характеристик професійної компетентності викладачів англійської мови подано у табл. 2.7.

Таблиця 2.7. Система показників-характеристик для оцінювання професійної компетентності викладачів англійської мови під час викладацької практики

Складова професійної компетентності викладача	Перелік показників-характеристик
Організаційно-методична	Якість та своєчасність календарно-тематичного планування занять
	Правильність підбору методів навчання, у тому числі інтерактивних
	Якість навчальних матеріалів
Мовно-комунікативна	Рівень володіння англійською мовою (C1, B2, B1)
	Лексична правильність мовлення
	Фонетична правильність мовлення
Соціально-психологічна	Рівень прояву емпатії у спілкуванні
	Рівень залученості здобувачів до іншомовної комунікації
	Рівень розвитку мотивації студентів до навчання
Предметна	Здатність пояснювати правила та мовні конструкції на доступному рівні
	Наявність ґрунтовних знань навчального матеріалу
	Частота використання у навчальному процесі автентичних матеріалів
Інформаційно-цифрова	Наявність та якість розробленого цифрового контенту
	Використання онлайн платформ для навчання Moodle та ін.
	Використання перекладацького програмного забезпечення чи мобільних додатків, словників
Міжкультурна	Наявність матеріалів про міжкультурні комунікації
	Здатність інтегрувати в навчальний процес міжкультурний компонент
	Здатність передавати мовленнєві особливості англомовних країн
Емоційно-етична	Рівень контролю власних емоцій
	Дотримання професійної етики
	Ступінь об'єктивності оцінювання знань студентів
Науково-дослідницька	Уміння застосовувати результати наукових досліджень у навчальному процесі
	Наявність публікацій (статей, тез доповідей)
	Уміння застосовувати різні методи дослідження для підготовки навчальних матеріалів
Навчально-виховна	Якість позанавчальних заходів англійською мовою
	Якість виховних проведених виховних заходів
	Розвиток студентоцентрованого підходу та партнерських взаємовідносин між здобувачами і викладачем

Наведені у табл. 2.7 показники авторами запропоновано оцінювати за бально-рівневою системою:

- рівень «відмінно» (5 балів);
- рівень «добре» (4 бали);
- рівень «задовільно» (3 бали);
- рівень «незадовільно» (0 балів).

Запропонована авторами методика оцінювання професійних компетентностей майбутніх викладачів англійської мови розроблена для застосування під час викладацької практики. Мінімальна кількість експертів (кваліфікованих керівників практики) має бути не меншою за 3 особи.

Форма таблиці для оцінювання професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови подана у табл. 2.8.

Таблиця 2.8. Форма для оцінювання професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови

Складова професійної компетентності викладача	Показники-характеристики	Бальні оцінки експертів			Середньоарифметичне значення
		Експерт 1	Експерт 2	Експерт 3	
Організаційно-методична					
Предметна					
....					
Навчально-виховна					
Середньоарифметичне значення					

Результати оцінювання можуть мати певну вагу в загальній сумі балів поряд зі звітом з переддипломної практики, загальна оцінка якого складає 100 балів.

2.3. Методичні рекомендації щодо розвитку професійної компетентності викладачів іноземної мови в сучасних умовах розвитку вищої освіти

Проблеми удосконалення процесу формування педагогічної компетентності майбутніх викладачів англійської мови вимагають вирішення. Напрями вирішення цих проблем знайшли розгляд у численних наукових працях.

Так, Дацьо О. Г., Буданова Л. Г. Ємельянова Є. С. [7] в якості нових методик та технологій навчання розглядають популярні мобільні додатки та платформи для вивчення іноземної мови, а також віртуальну реальність. В ХНУ ім. В. Н. Каразіна більшість здобувачів ознайомлені з можливостями користування згаданими вище мобільними додатками.

Конєва М., Колтунова О. розглядають практичні аспекти застосування сучасних онлайн-платформ для підготовки викладачів англійської мови [12]. Автори розглядають застосування платформи для вивчення англійської мови MyEnglishLa, а також платформ «Бізнес-англійська», Very Verified», Coursera, Moodle. Результати опитування щодо якості забезпечення педагогічних умов формування професійної компетентності викладачів англійської мови свідчать про доцільність застосування цих платформ, зокрема Coursera, Moodle.

Пухала-Ладзінська К. [38] розглядає можливості інтеграції коучингу у процес підготовки викладачів англійської мови. Слід відзначити високу вартість такого заходу.

Науковці Коробова І., Нікіфорова В., Лікарчук Л. [13] розглядають роль тьюторства у підготовці майбутніх викладачів англійської мови. В ХНУ ім. В. Н. Каразіна немає потреби в застосуванні тьюторства, оскільки більшість здобувачів визнали зразковими комунікації з викладачами.

Старцева Н., Сапрун І. та Ільченко В. [28] концентрують увагу на використанні концепції Learner agency у навчальному процесі, розглядаючи її переваги.

Заслуговує на увагу з точки зору формування іншомовної компетентності у здобувачів з вадами інтелектуального розвитку праця Торопа К. С. [29].

Одним з інструментів підвищення ефективності формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови є проведення педагогічних експериментів з метою виявлення найбільш ефективних методів навчання. Питання використання педагогічних експериментів для оцінювання ефективності формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти із застосуванням інтерактивних методів навчання знайшли відображення у праці Череб'як Є.Є. [31]. Автор розглядає результати експерименту, порівнюючи рівень сформованості лексичних і граматичних навичок здобувачів освіти в експериментальних групах до і після впровадження експерименту.

Суттєві проблем формування професійної компетентності здобувачів в ХНУ ім. В. Н. Каразіна та шляхи їх вирішення подано у табл. 2.9.

Таблиця 2.9. Проблеми формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови та шляхи їх вирішення у ХНУ ім. В. Н. Каразіна

Блок педагогічних умов	Проблема	Заходи та рекомендації щодо вирішення проблем
Блок дидактичних умов	Недостатньо активне використання інтерактивних методів навчання	Впровадження інтерактивних методів навчання
	Проблема формування іншомовного освітнього середовища	Залучення носіїв мови до навчального процесу
Блок організаційно-методичних умов	Низька залученість здобувачів до участі у круглих столах, тренінгах, семінарах, зустрічах з професійною спільнотою	Активізація співпраці з роботодавцями, професійною спільнотою та грантодавцями
Блок професійно-розвивальних умов	Низька залученість здобувачів до участі у програмах безперервної професійної освіти (курси, стажування, гранти)?	
	Недостатнє використання можливостей неформальної освіти здобувачами	Посилення інформування щодо неформальної освіти
Блок інформаційно-цифрових умов	Недостатнє використання спеціального перекладацького програмного забезпечення	Впровадження практики використання перекладацького програмного забезпечення

Враховуючи проблеми у забезпеченні належних педагогічних умов формування професійної компетентності викладачів англійської мови, запропоновано ряд заходів для усунення виявлених проблем.

Доцільність впровадження інтерактивних методів навчання в навчальний процес може бути доведена шляхом педагогічного експерименту.

Експеримент було проведено на 1 курсі для здобувачів ОПП «Німецька мова та література і переклад та англійська мова» під час вивчення теми «Future perfect continuous».

В ході експерименту було використано такий метод навчання, як вікторина у формі гри-тесту. Ігри-тести розробляються командами здобувачів з використанням платформи Wordwall. Приклад такого тесту подано за посиланням: <https://wordwall.net/uk/resource/8934750/future-perfect-vs-future-continuous-vs-future-perfect>.

Хід педагогічного експерименту:

1) до проведення експерименту після пояснення нового матеріалу здобувачами виконано контрольну роботу. Середній бал склав 6,8 з 10 максимальних балів;

2) застосовано презентацію для пояснення нового матеріалу на тему «Future perfect continuous»;

3) для закріплення нового матеріалу проведено вікторину у форматі гри-тесту на платформі Wordwall;

3) проведено повторно контрольне оцінювання знань здобувачів після проведення експерименту. Середній бал за результатами контрольного оцінювання склав 8,4 бали;

4) здійснено порівняльний аналіз результатів контрольного оцінювання знань здобувачів до і після проведення педагогічного експерименту;

5) за результатами проведення педагогічного експерименту здійснено обґрунтування рішення про доцільність ширшого впровадження інтерактивних методів навчання для формування професійної компетентності викладачів англійської мови.

В ході експерименту було використано такий метод навчання, як вікторина у формі гри-тесту. Ігри-тести розробляються командами здобувачів з використанням платформи Wordwall. Порядок проведення вікторини у формі гри-тесту на тему «Future perfect continuous» подано на рис. 2.3.

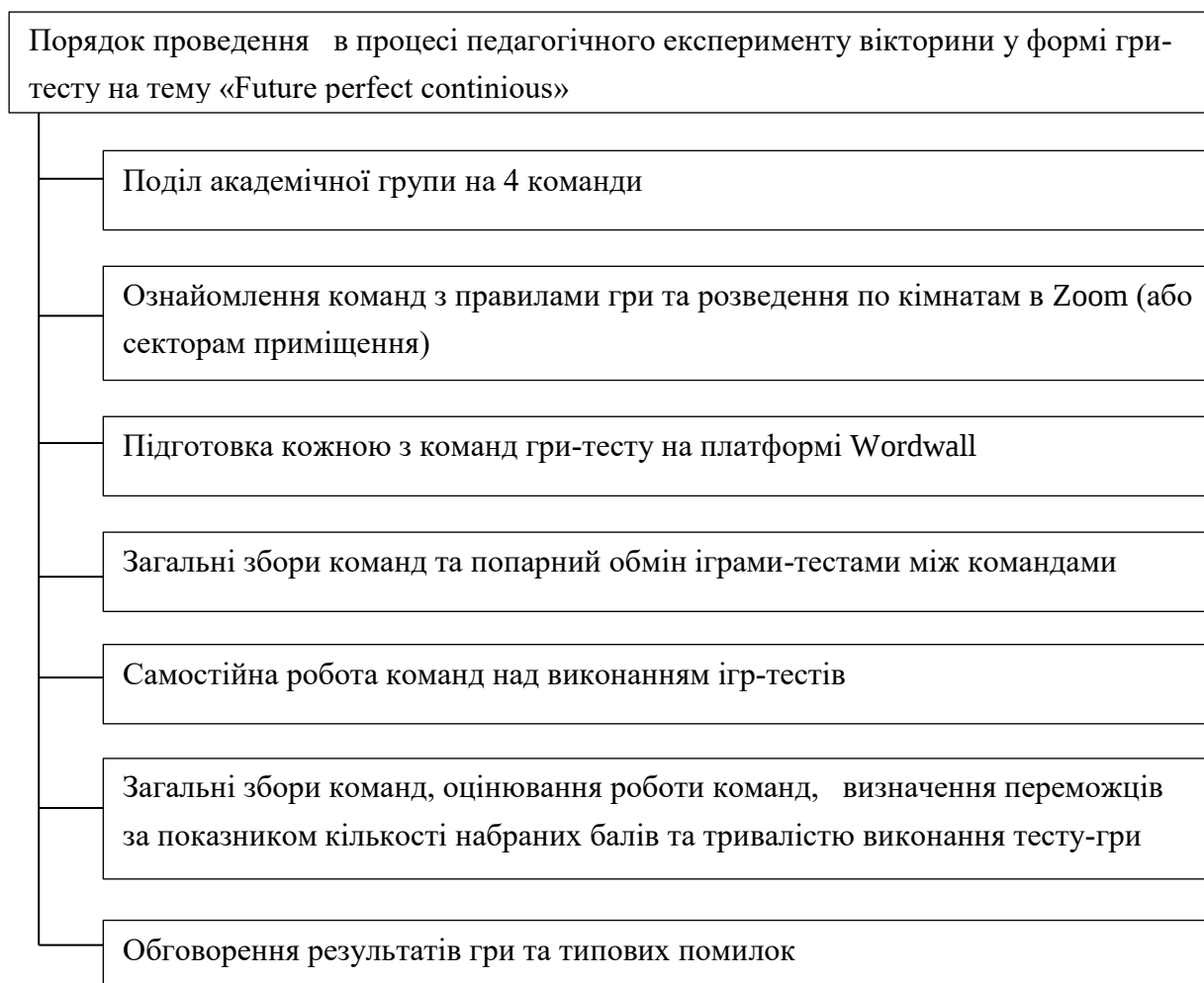

Рис. 2.3. Порядок проведення вікторини у формі гри-тесту в рамках педагогічного експерименту

Таким чином, дана вікторина сприяє покращенню не тільки дидактичних умов підготовки майбутніх викладачів англійської мови, а й інформаційно-цифрових умов.

Обґрунтування доцільності впровадження в ХНУ імені В.Н. Каразіна педагогічного експерименту із застосування інтерактивних методів навчання подана у табл. 2.10.

Таблиця 2.10. Оцінка результативності педагогічного експерименту
з впровадження інтерактивних методів навчання в підготовку майбутніх
викладачів англійської мови

Зміст роботи зі здобувачами	До проведення експерименту (традиційні методи навчання)	Під час проведення педагогічного експерименту (інтерактивні методи навчання)
1. Методи пояснення нового матеріалу	Усне пояснення матеріалу	Використання презентацій
2. Методи закріплення матеріалу	Виконання практичних завдань (вправи)	Проведення вікторини у форматі гри-тесту з використанням платформи Wordwall
3. Результати оцінювання знань здобувачів	Контрольна робота на сайті дистанційного навчання Moodle. Середній бал –6,8	Контрольна робота на сайті дистанційного навчання Moodle. Середній бал – 8,4
4. Переваги застосування	Менша тривалість підготовки викладача до заняття; менша потреба в технічних засобах, спеціальних навичках викладачів	Краще засвоєння матеріалу; розвиток критичного мислення й креативності у здобувачів; постійна активізація уваги здобувачів; високий рівень розвитку комунікативних навичок здобувачів; розвиток мотивації та цифрових навичок під час застосування ігрової компоненти
5. Недоліки застосування	Орієнтованість на теорію, а не практику мовлення та застосування правил граматики; пасивна роль здобувача на занятті (слухання, самостійне виконання вправ); монотонне викладання матеріалу; майже відсутність врахування індивідуальних навичок здобувача	Потреба у висококваліфікованих викладачах та технічних засобах; більша тривалість підготовки до заняття
Доцільність впровадження інтерактивних методів навчання обумовлена їх перевагами та підвищенням успішності засвоєння матеріалу (за результатами контрольних робіт)		

З метою розвитку організаційно-методичних та професійно-розвивальних умов запропоновано такий захід, як активізація співпраці з роботодавцями, професійною спільнотою та грантодавцями (рис. 2.4).

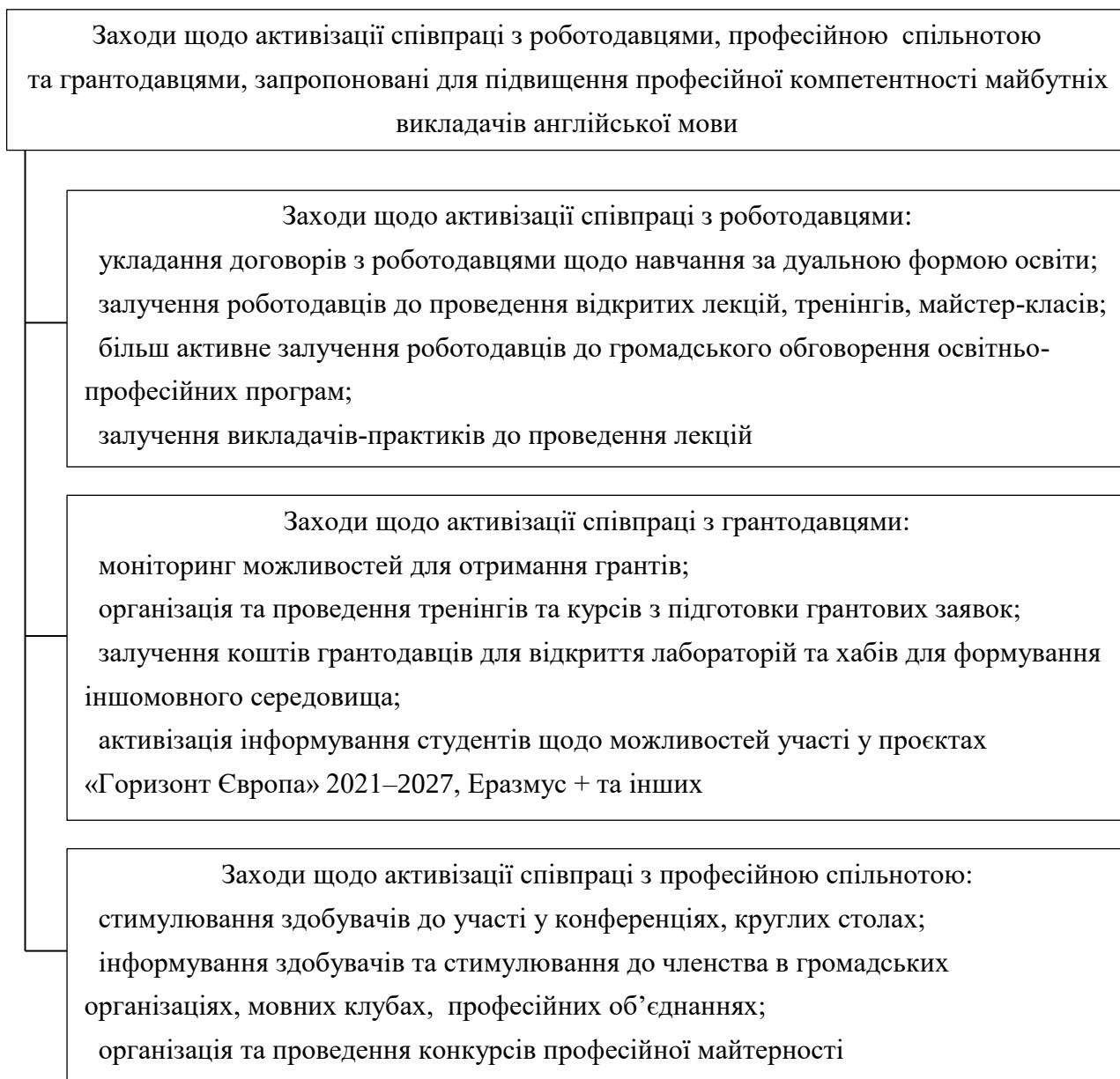

Рис. 2.4. Заходи щодо активізації співпраці з роботодавцями, професійною спільнотою та грантодавцями, запропоновані для підвищення професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови

Наступним інструментом сприяння формуванню професійної компетентності викладачів англійської мови є посилення інформування щодо

можливостей та переваг неформальної освіти. Перелік платформ неформальної освіти для поглибленого вивчення англійської мови подано у табл. 2.11.

Таблиця 2.11. Перелік платформ неформальної освіти для поглибленого вивчення англійської мови

Назва платформи	Коротка характеристика	Інтернет-ресурс
Coursera	Гнучких доступ до загальновідомих спеціалізованих курсів провідних університетів (з методики викладання англійської мови, TEFL, TESOL)	https://www.coursera.org/courses?query=teaching%20english&utm_source=chatgpt.com
Bridge TEFL / Bridge Master Certificate	Гнучкий формат платформи, що пропонує онлайн-програми сертифікації TEFL / TESOL з наданням сертифікату на 120 годин	https://bridge.edu/tefl/courses/online/120-hour?utm_source=chatgpt.com
Cambridge English	Портал з безкоштовним методичним забезпеченням, планами-конспектами уроків для вчителів англійської мови в умовах онлайн та змішаного навчання. Сертифікація відсутня	https://www.cambridgeenglish.org/teaching-english/resources-for-teachers/teaching-online/?utm_source=chatgpt.com
World TESOL Academy	Платформа-провайдер для сертифікації викладачів англійської мови (сертифікати TESOL / TEFL)	https://www.worldtesolacademy.com/?utm_source=chatgpt.com

В ХНУ ім. В. Н. Каразіна доцільним є посилення інформування здобувачів (майбутніх викладачів англійської мови) щодо порядку та процедури перезарахування результатів неформальної освіти та можливих курсів неформальної освіти. Як на нашу думку, доцільною є підготовка для кожної освітньо-професійної програми переліку курсів неформальної освіти за навчальними дисциплінами.

Цей перелік не повинен бути вичерпним. Здобувачі також можуть самостійно обирати курси неформальної освіти, не обмежуючись запропонованим переліком.

Здобувачі за результатами опитування визнали проблему впровадження практики використання перекладацького програмного забезпечення в навчальній роботі. В сучасних умовах розвитку освіти доцільним є вивчення CAT-систем (табл. 2.12).

Таблиця 2.12. Порівняльна характеристика сучасних CAT-систем, доцільних для застосування в навчальному процесі

Характеристика	Memsource	MemoQ	Trados Studio
Тип системи перекладу	Хмарна + десктопний редактор	Десктопна з мережевими опціями	Десктопна (локальна)
Мовна підтримка	500 мовних пар	200 мов	200 мов
Операційна система	Браузер, Windows, macOS	Windows	Windows
Термінологія	Хмарна термінологічна база	Вбудована база термінів	SDL MultiTerm
Пам'ять перекладу	Хмарна	Локальна/серверна	Локальна/серверна
Командна робота	В хмарі, спільна робота онлайн	Через memoQ Server	Через Trados GroupShare / сервер
Зручність інтерфейсу	Сучасний вебінтерфейс, мінімалізм	Інтуїтивний, багатофункціональний	Складніший для новачків
Контроль якості	Автоматичний у реальному часі	Детальний + перевірка термінів	Автоматичний + перевірка узгодженості
Машинний переклад	Вбудований + адаптивний	DeepL, Google, Microsoft, Amazon	DeepL, Google, Microsoft, iHmi
Сфера застосування	e-commerce SaaS-компанії, digital-продукти,	Агенції, фрилансери, ЗВО	Бюро перекладів, корпоративний сектор
Безкоштовна версія / пробна	Базовий Free-plan, Trial (14 днів)	30 днів	30 днів

Найчастіше ЗВО використовують в навчальному процесі CAT-систему МемоQ. За домовленістю з розробниками програмного забезпечення ЗВО може мати безкоштовний доступ до програмного забезпечення в навчальних цілях.

Висновки за розділом 2

Виявлення проблем формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови в ХНУ ім. В. Н. Каразіна було здійснено шляхом застосування онлайн-опитування, в процесі якого здобувачі оцінили педагогічні умови формування їх компетентності. За даними опитування середній рівень розвитку мають дидактичні та професійно-розвивальні умови. Соціально-психологічні та культурно-ціннісні умови мають високий рівень розвитку, а організаційно-методичні та інформаційно-цифрові педагогічні умови розвинені на достатньому рівні. Деякі педагогічні умови у ХНУ ім. В. Н. Каразіна мають низький та критичний рівень розвитку, як наслідок рівень розвитку педагогічних умов є в середньому за усіма блоками умов відмінний від високого і є недостатнім.

З метою підвищення ефективності підготовки майбутніх викладачів англійської мови було запропоновано удосконалене методичне забезпечення оцінювання професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови під час викладацької практики.

Серед найбільш суттєвих проблем формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови було визначено такі, як: недостатньо активне використання інтерактивних методів навчання; проблема формування іншомовного освітнього середовища; низька залученість здобувачів до участі у круглих столах, тренінгах, семінарах, зустрічах з професійною спільнотою; низька залученість здобувачів до участі у програмах безперервної професійної освіти (курси, стажування, гранти); недостатнє використання можливостей неформальної освіти здобувачами; недостатнє використання спеціального перекладацького програмного забезпечення. Для вирішення цих проблем в роботі було запропоновано ряд заходів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В сучасних умовах розвитку освіти постає проблема формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови. Поставлені для вирішення цієї проблеми завдання були вирішені в процесі дослідження з отриманням таких результатів:

1. Аналіз науково-теоретичних підходів до визначення сутності професійної компетентності викладача англійської мови дозволив надати уточнене визначення поняття, як здатності ефективно застосовувати систему знань, умінь і навичок професійного викладання та педагогічної взаємодії зі здобувачами з метою забезпечення якості освітнього процесу, формування іншомовної комунікативної й міжкультурної компетентності, розвитку особистості здобувачів та їх підготовки до успішної інтеграції у сучасний освітній і професійний простір. На основі узагальнення літературних джерел серед складових професійної компетентності викладача англійської мови в роботі було виділено такі як: організаційно-методична, мовно-комунікативна, соціально-психологічна, предметна, інформаційно-цифрова, міжкультурна, емоційно-етична, науково-дослідницька, навчально-виховна складові.

2. Враховуючи сучасні реалії розвитку вищої освіти визначено перелік педагогічних умов формування професійної компетентності викладачів англійської мови, серед яких: дидактичні умови; організаційно-методичні умови; інформаційно-цифрові умови; соціально-психологічні умови; професійно-розвивальні умови та культурно-ціннісні умови.

3. Серед сучасних умов розвитку вищої освіти, що мають вплив на формування професійної компетентності викладачів англійської мови, виділено: безпекові виклики; міграційні процеси; фінансово-економічні умови; інтеграцію освіти, науки й інновацій; соціально-психологічні чинники та цифровізацію освіти.

4. За результатами онлайн-опитування було встановлено достатній рівень розвитку педагогічних умов формування професійної компетентності

майбутніх викладачів англійської мови. Проте деякі складові педагогічних умов мають низький та критичний рівень, тобто становлять собою такі проблеми: недостатньо активне використання інтерактивних методів навчання; проблема формування іншомовного освітнього середовища; низька залученість здобувачів до участі у круглих столах, тренінгах, семінарах, зустрічах з професійною спільнотою; низька залученість здобувачів до участі у програмах безперервної професійної освіти (курси, стажування, гранти); недостатнє використання можливостей неформальної освіти здобувачами; недостатнє використання спеціального перекладацького програмного забезпечення

5. Запропоноване методичне забезпечення оцінювання професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови ґрунтується на бально-рівневій системі оцінювання із застосуванням методу експертних оцінок. Методика передбачає здійснення таких етапів оцінювання, як: цільовий, підготовчий, діагностичний, оціночний та підсумковий. Розроблену методику запропоновано застосовувати для оцінювання роботи здобувачів під час виробничої практики.

6. Основними напрямками удосконалення формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови у ХНУ імені В. Н. Каразіна є:

- 1) впровадження інтерактивних методів навчання;
- 2) розширення залученості здобувачів вищої освіти до використання курсів неформальної освіти;
- 3) розвиток інформаційно-цифрової компетентності здобувачів за рахунок вивчення сучасного перекладацького програмного забезпечення та машинних засобів перекладу;
- 4) формування іншомовного освітнього середовища та впровадження тренінгових технологій в навчальний процес із залученням до навчального процесу носіїв англійської мови;
- 5) активізація співпраці з роботодавцями, професійною спільнотою та грантодавцями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баркасі В. В. Професійні компетенції майбутніх викладачів іноземних мов у сучасному суспільстві. *Молодий вчений*. 2017. № 4.1 (44.1). С. 1–4.
2. Бондар Г., Павлюк В. Основи професійної компетентності вчителя іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 48. Том 1. С. 217 –221.
3. Вітренко Ю. М. Вища освіта в умовах відновлення України від наслідків війни: якою має бути стратегія? За матеріалами наукової доповіді на круглому столі «Стратегія розвитку вищої освіти України в умовах надзвичайних ситуацій та криз воєнного стану. Розбудова мережі закладів вищої освіти України», 23 вересня 2024 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2024. № 6(2). С. 1–10. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6214>
4. Грубі Т., Мірошніченко В. Розвиток вищої освіти в умовах війни: виклики сьогодення. *Проблеми дидактики історії: збірник наукових праць. Серія Педагогіка*. 2023. № 14. С. 231–243. URL: <https://dspace.nadpsu.edu.ua/handle/123456789/3799> (дата звернення 28.09.2025).
5. Гура О. І. Загальнонаукові підходи до визначення сутності професійної компетентності педагога. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*. 2017. Вип. 35. С. 7–14.
6. Гуцан Т. Г. Формування готовності майбутнього вчителя економіки до профільного навчання старшокласників: дис. ... канд. пед. наук. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 9–10.
7. Дацьо О. Г., Буданова Л. Г. Ємельянова Є. С. Вивчення нових методик та технологій викладання іноземних мов, а також їх вплив на результативність навчання. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 3. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-119-130](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-119-130).
8. Жукова А. Критерії та показники оцінювання якості професійної компетентності вчителя гімназії на засадах інноваційних технологій.

Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць. 2018. № 1. С. 30 – 40. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712843/1/Zukova18_2st.pdf (дата звернення: 04.10.2025).

9. Ілляхова М. В. Організаційно-педагогічні умови розвитку професійної креативності науково-педагогічного працівника. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. № 67. С. 105–109.

10. Капітан Т. А. Сутність поняття професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. № 203. С. 77–81. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-203-77-81>.

11. Клименко Л. В. Педагогічні умови попередження серед студентської молоді явища свідомої бездітності [Дис. докт. філософії]. Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Ніжин. 2025. 331 с.

12. Конєва М., Колтунова О. Практичні аспекти застосування сучасних онлайн-платформ у професійній підготовці майбутніх філологів англійської мови. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2022. № 95. С. 85–91. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2022-95-11>.

13. Коробова І., Нікіфорова В., Лікарчук Л. Роль тьюторства в опануванні германськими мовами у вищій школі. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2021. № 93. С. 76–83. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2021-93-10>.

14. Кравець Р. Ключові компетенції викладача іноземної мови в умовах євроінтеграційних процесів. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2023. Випуск 1/2023 (138). С. 142 – 149.

15. Кравець О. Є., Приймак А. М. Професійна компетентність учителя іноземної мови нової української школи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2023. С. 59 – 63.

16. Лугова В. М., Левандовський М.Ю. Особливості створення педагогічних умов формування соціальної компетентності в умовах фахової музичної освіти. *Professional Art Education*. 2025. №6 (1). С. 45–53. <https://doi.org/10.34142/27091805.2025.6.01.05>.

17. Лугова В. М., Левандовський М. Ю. Педагогічні умови розвитку соціальної компетентності студентів фахового музичного коледжу. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2025. № 2 (151). С. 111-117. <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2025-2-16>.

18. Марченко О. Дослідження факторів впливу освітнього середовища закладу вищої освіти на формування професійних і соціальних характеристик майбутніх фахівців. *European Science*. 2023. № 20(3). С. 117–126. <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2023-20-03-015>.

19. Методика проведення оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (учителів іноземної мови (англійська мова)). URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2025/06/metodyka-provedennya_dodatky.pdf (дата звернення 26.09.2025).

20. Московчук О. С. Формування соціальної компетентності студентів вищих педагогічних навчальних закладів в умовах студентського самоврядування [дис. канд. пед. наук]. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця. 330 с.

21. Ніколаєва С.Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці). Київ : Ленвіт, 2008. 285 с.

22. Полякова Г. А., Білоконенко Г. В. Розвиток освітнього середовища інноваційно-активного університету: особливості та критерії. *Проблеми економіки*. 2020. № 4(46). С. 279–293. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-279-293>.

23. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 24.09.2025).

24. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 24.09.2025).

25. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022р. № 286-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 24.09.2025).

26. Сverdlova I.O., Rubcova M.A. Оцінювання професійної компетенції учителя іноземної мови. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов.* 2021. Випуск 93. С. 84–89.

27. Сологор І.М., Костенко В.Г. Складові професійної компетенції викладача іноземної мови у немовному вищому навчальному закладі. *Наука та освіта – новий вимір. Серія «Педагогіка та психологія».* 2015. № 69. С. 67–69.

28. Старцева Н., Сапрун І., Ільченко В. Концепція Learner agency: основні принципи та перспективи застосування в навчальному процесі. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов.* 2023. № 97. С. 82–87. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2023-97-10>.

29. Тороп К. С. Теоретичні і методичні засади формування ключових компетентностей в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку [дис. докт. пед. наук]. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Київ, 2022. 482 с.

30. Федоруц М. В. Структурно-функціональна модель формування соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Педагогіка. Соціальна робота. Говерла.* 2019. № 2 (45). <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2019.45.217-222>.

31. Чеберяк Є. Є. Формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей засобами інтерактивних технологій навчання. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна*

філологія. *Методика викладання іноземних мов*. 2021. № 92. С. 124–128. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2020-92-17>.

32. Черноватий Л. М. Техногуманістичні проблеми через призму онлайнового навчання перекладу. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2024. № 100. С. 142–145. DOI: 10.26565/2786-5312-2024-100-15.

33. Androshchuk I.P., Androshchuk I.V., Bidyuk N. M., Tretko V.V. Current trends in the development of ukrainian higher education system/ *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2024. № 70. pp. 148–154.

34. Bocharnykova T. Las herramientas multimedia como factor influyente en la formación de la orientación profesional de futuros filólogos-traductores. *Accents and Paradoxes of Modern Philology*. 2023. № 1 (8). pp. 41–50 <https://doi.org/10.26565/2521-6481-2023-8-03>

35. Gorodnycha L., Gergul S., Olkhovyk M., Panchenko V., Turchyna I. The effect of self-education on teachers' competitiveness. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*. 2023. Vol. 17. № 4, pp. 652–660. URL: <https://edulearn.intelektual.org/index.php/EduLearn/article/view/21134/10282> (дата звернення 25.09.2025).

36. Karaban V., Karaban A. Redefining Translator Training Paradigm in Ukraine: AI Integration and Compliance with European Standards. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*. 2025. № 101. С. 125–132. DOI 10.26565/2786-5312-2025-101-13.

37. Levrints M. Overview of English language teaching challenges. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*. 2022. № 101. pp. 99–106. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2022-95-13>.

38. Puchała-Ladzińska K. Unlocking students' potential and building rapport: how to integrate elements of coaching and NLP into translator training. *The Journal*

of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching. 2025. № 101. pp 139-146. DOI 10.26565/2786-5312-2025-101-15.

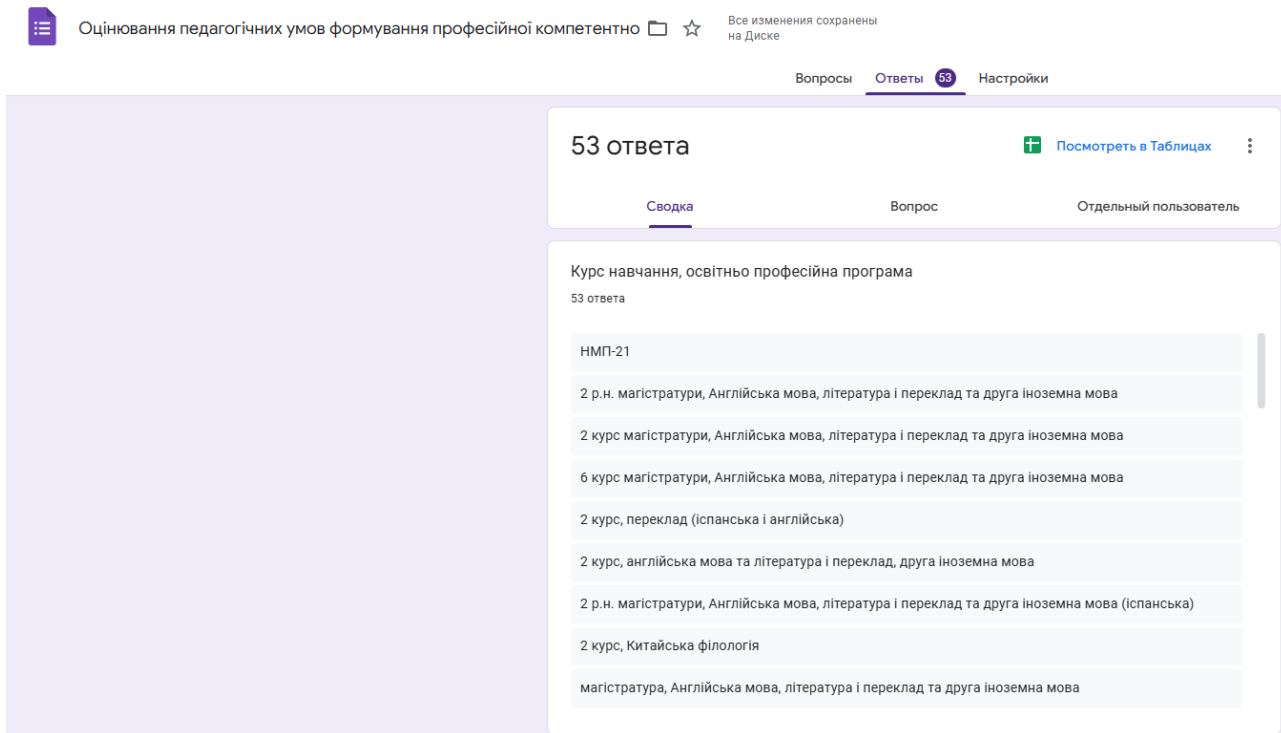
39. Ramírez-Montoya M.S., Andrade-Vargas L., Rivera-Rogel D., Portuquez Castro M. Trends for the Future of Education Programs for Professional Development. *Sustainability*. 2021. № 13. C. 72–74. Retrieved from <https://doi.org/10.3390/su13137244>.

40. Wang W., Han L., Lu Q., Lv X., Liu Y., Wang D. Research on the impact of the socio-educational environment on the academic performance of college students: The mediating role of study motivation. *Frontiers in Psychology*. 2023. № 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1289064>

41. Wentzel K. R. Motivational decision-making in achievement settings: A competence-in-context approach. In A. J. Elliot (Ed.). *Advances in motivation science*. 2020. pp. 245–284. <https://doi.org/10.1016/bs.adms.2020.06.002>

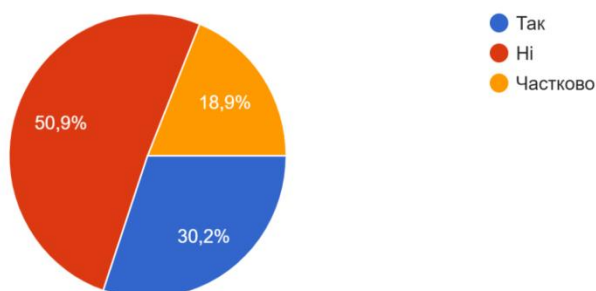
ДОДАТОК А

Результати опитування здобувачів на тему: «Оцінювання педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх викладачів англійської мови» (<https://surl.li/zhyrvc>)

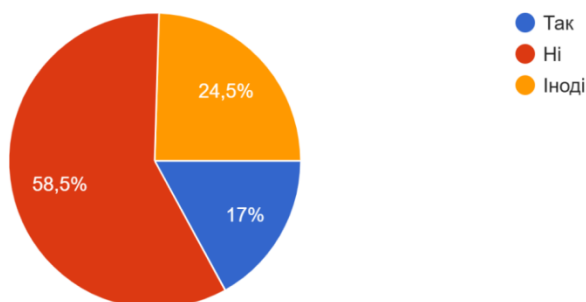
1. Чи достатнім є використання інтерактивних методів навчання під час викладання англійської мови:

53 ответа

2. Чи створюється у ЗВО іншомовне освітнє середовище (спілкування з носіями англійської мови, мовна практика, автентичні матеріали) під час викладання англійської мови ?

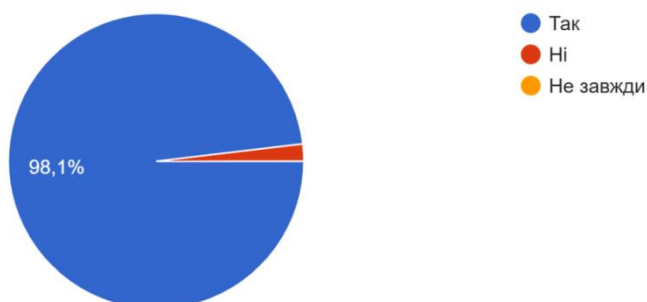
53 ответа

Продовження додатку А

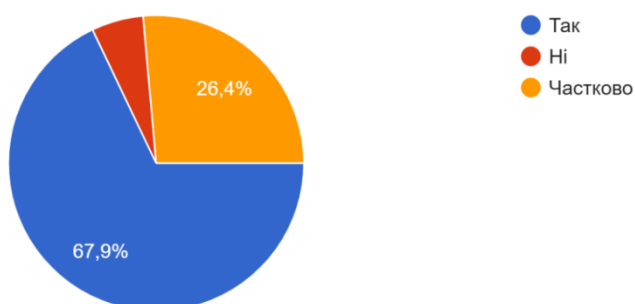
3. Чи достатньо налагодженими є Ваші комунікації з викладачами англійської мови?

53 ответа

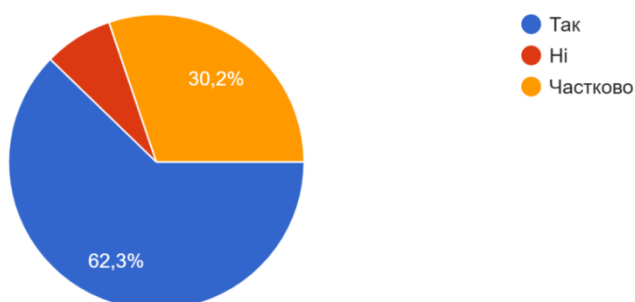
4. Чи задовольняє Вас зміст освітньо-професійної програми, здобувачем якої Ви є?

53 ответа

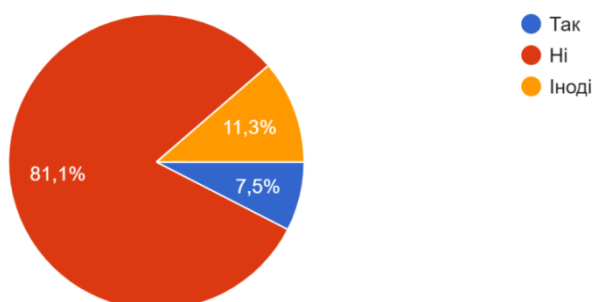
5. Чи є достатньо цікавими і змістовними вибіркові навчальні дисципліни?

53 ответа

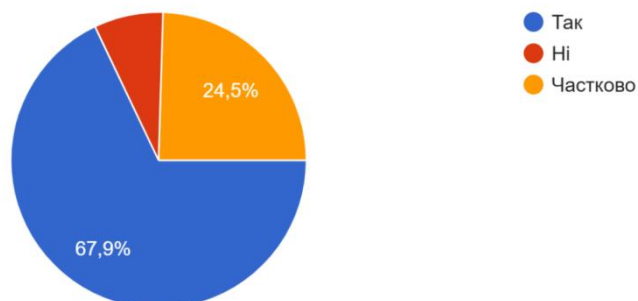
6. Чи приймали Ви участь в семінарах, круглих столах, тренінгах, зустрічах з професійною спільнотою?

53 ответа

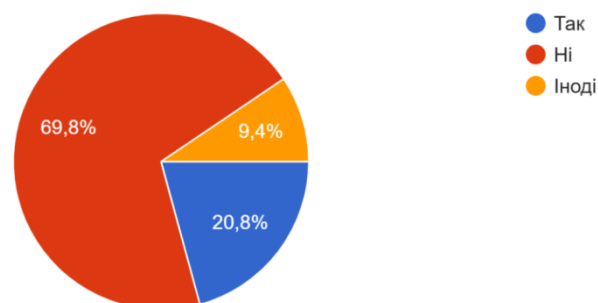
7. Чи обізнані Ви з можливостями використання мобільних додатків для вивчення англійської мови?

53 ответа

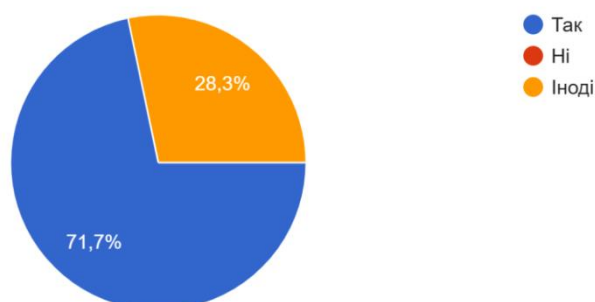
8. Чи працювали Ви на заняттях, використовуючи професійні перекладацькі програмні продукти?

53 ответа

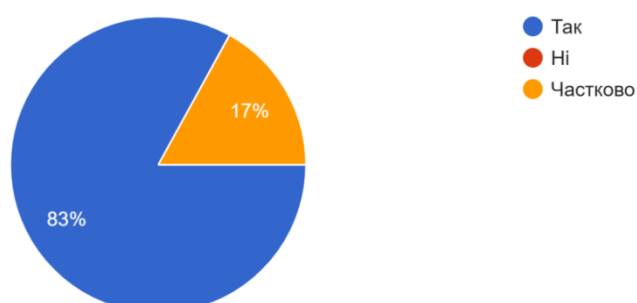
9. Чи використовується в навчальному процесі платформи для дистанційного навчання?

53 ответа

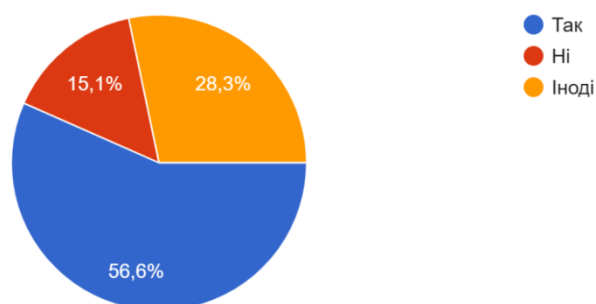
10. Чи задоволені Ви спілкуванням та морально-психологічним кліматом в академічній групі?

53 ответа

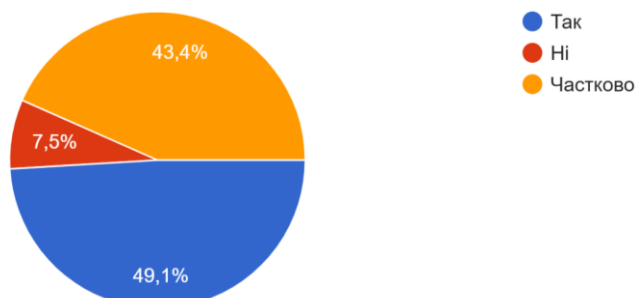
11. Чи здійснюється у вашому ЗВО підтримка професійної мотивації здобувачів?

53 ответа

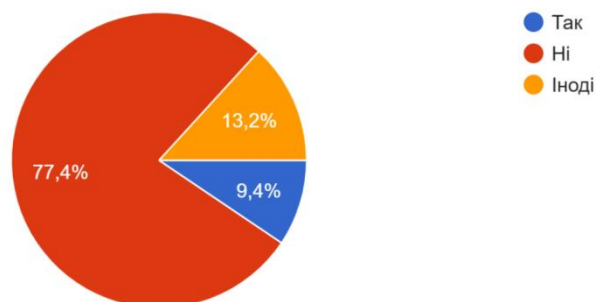
12. Чи сприяє навчальний процес розвитку міжособистісної та міжкультурної комунікації?

53 ответа

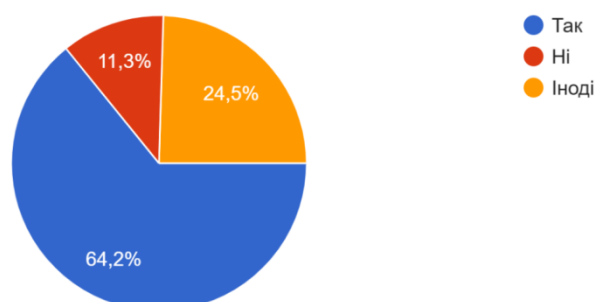
13. Чи Ви брали (берете) участь у програмах безперервної професійної освіти (курси, стажування, міжнародні проекти, гранти)?

53 ответа

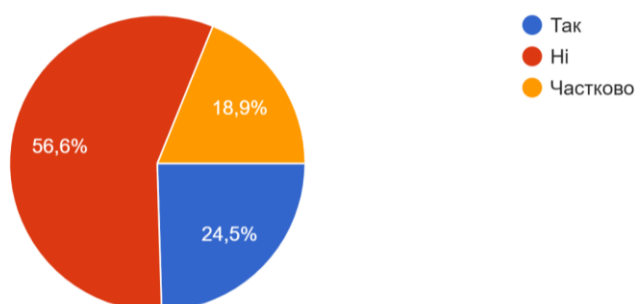
14. Чи стимулюється у вашому ЗВО самоосвіта та науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти?

53 ответа

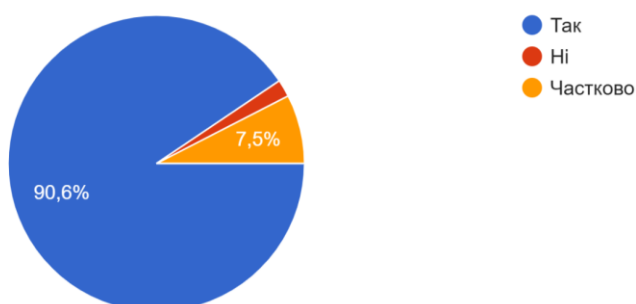
15. Чи обізнані Ви з можливостями використання неформальної освіти?

53 ответа

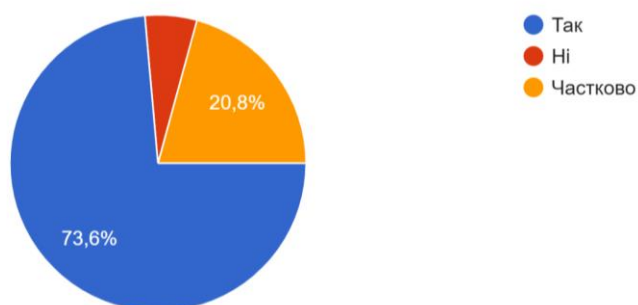
16. Чи обізнані Ви щодо питань толерантності та поваги до культурного різноманіття?

53 ответа

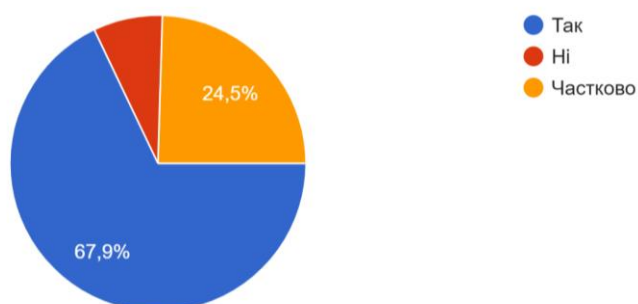
17. Чи обізнані Ви щодо етики перекладацької роботи?

53 ответа

18. Чи вивчаєте Ви міжкультурні комунікації та чи обізнані Ви з тим, як потрібно враховувати їх особливості під час перекладацької діяльності?

53 ответа

ABSTRACT

In the modern conditions of higher education development, the problem of forming the professional competence of future English language teachers is gaining particular importance due to the integration of Ukraine into the world educational and scientific space, globalization processes, and the expansion of international academic mobility. This explains the relevance of the research topic.

The purpose of the research is to clarify the theoretical foundations and develop practical recommendations for ensuring effective pedagogical conditions for the formation of professional competence of future English language teachers in the modern conditions of higher education development.

Research objectives:

- to analyze scientific and theoretical approaches to determining the essence of the professional competence of an English language teacher;

- to substantiate the pedagogical conditions necessary for the formation of professional competence of future English language teachers;

- to consider the influence of modern conditions for the development of higher education on the formation of professional activity of English language teachers;

- to diagnose the problems of forming the professional competence of future English language teachers;

- to clarify the methodological support for assessing the professional competence of future English language teachers;

- to develop methodological recommendations for improving the training of future English teachers.

Research methods: analysis, synthesis, induction, deduction, monographic method, generalization, observation and questionnaire, pedagogical experiment method.

The scientific novelty of the study is as follows:

- the definition of the concept of "professional competence of an English teacher" has been clarified, taking into account the modern conditions of

development of higher education and globalization trends, through the use of a comprehensive approach to interpretation, combining integrative, target, systemic and functional approaches.

the list and content of pedagogical conditions for the formation of professional competence of future English teachers has been clarified through their systematization;

the methodological approach to the formation of professional competence of future English teachers has been further developed by substantiating the introduction of modern interactive teaching methods, special translation software, and the popularization of informal education into the educational process.

The paper considers the essence and specifies the definition of the concept of "professional competence of an English teacher". The list and content of the components of professional competence of English language teachers have been clarified. The theoretical basis of the study is the determination of the pedagogical conditions for the formation of professional competence of English language teachers and the influence of the current state of higher education and trends in its development in Ukraine. The analysis of the pedagogical conditions for the formation of professional competence of future English language teachers was carried out using the online survey method. To solve the identified problems, appropriate measures and methodological recommendations were substantiated to improve the formation of professional competence of future English language teachers.

The results obtained can be used in the educational process of other higher education institutions to increase the effectiveness of English language teacher training.

The test results of the study were carried out by publishing them in a scientific article.